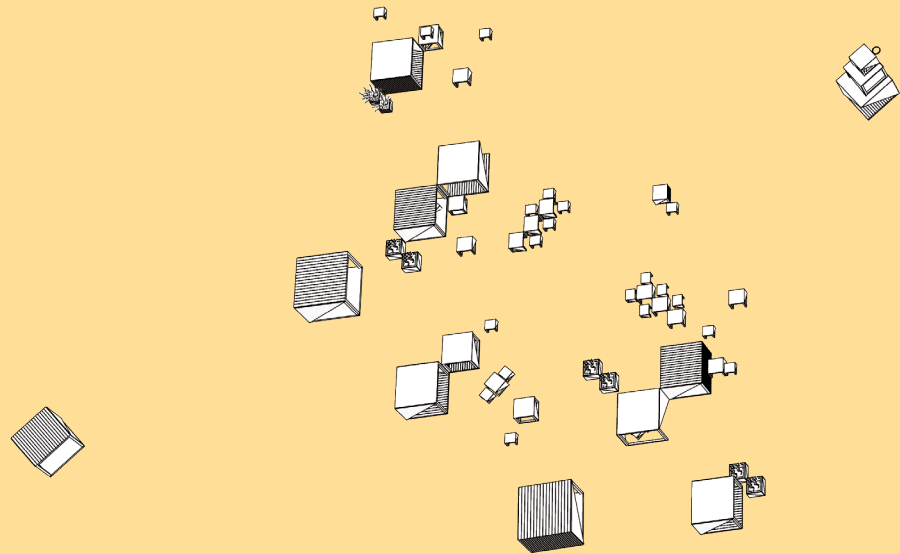

Haridusruum.

Ukraina ja eesti koolilaste mänguline lõimumine koolis,
kooliõuel ja linnaruumis

Ljudmila Funika-Müür
Magistritöö

EKA

Eesti Kunstiakadeemia
Arhitektuuriteaduskond
Sisearhitektuur

Ljudmila Funika-Müür

Haridusruum.

Ukraina ja eesti kooliõpilaste mänguline lõimumine koolis, kooliõuel ja linnaruumis

Magistritöö

Juhendajad: Gregor Taul, MA; Mariann Drell, MA; Jüri Kermik, PhD

Tallinn 2023

Autorideklaratsioon

Kinnitan, et:

1. käesolev magistritöö on minu isikliku töö tulemus, seda ei ole kellegi teise poolt varem (kaitsmisele) esitatud;
2. kõik magistritöö koostamisel kasutatud teiste autorite tööd (teosed), olulised seisukohad ja mistahes muudest allikatest pärinevad andmed on magistritöös nõuetekohaselt viidatud;
3. luban Eesti Kunstiakadeemial avaldada oma magistritöö repositooriumis, kus see muutub üldsusele kättesaadavaks interneti vahendusel.

Ülaltoodust lähtudes selgitan, et:

- käesoleva magistritöö koostamise ja selle sisalduvate ja/või kirjeldatud teoste loomisega seotud isiklikud autoriõigused kuuluvad minule kui magistritöö autorile ja magistritööga varalisi õigusi kasutatakse vastavalt Eesti Kunstiakadeemias kehtivale korrale;
- kui võrd repositooriumis avaldatud magistritööga on võimalik tutvuda piiramatul isikute ringil, eeldan, et minu magistritööga tutvuja järgib seadusi, muid õigusakte ja häid tavasid heas usus, ausalt ja teiste isikute õigusi austavalt ning hoolivalt. Keelatud on käesoleva magistritöö ja selles sisalduvate ja/või kirjeldatud teoste kopeerimine, plagieerimine ning mistahes muu autoriõigusi rikkuv kasutamine.

(kuupäev)

(magistritöö autori nimi ja allkiri)

Töö vastab magistritööle esitatud nõuetele:

(kuupäev)

(magistritöö juhendaja allkiri, akadeemiline või teaduskraad)

Tänuavaldused

Täna kõiki, kes aitasid kaasa selle magistritöö valmimisele, heade nõuannete, võimaluste, kriitika, kaasa mõtlemise, inspiratsiooni ja julgustuse eest:

Anu Piirisild, Joonas Plaan, Aet Ader, Keiti Kljavin, Sille Pihlak, Andrea Tamm, Anna Kaarma, Mele Pesti, Natalja Mjalitsina, Räägu Kool, Tallinna Kristiine Gümnaasium, Avatud Kool, Haridus- ja Noorteamet.

Täna juhendajaid: Jüri Kermik, Gregor Taul, Mariann Drell.

Täna kursusekaaslasid: Kelli Puusepp, Loviise Talvaru, Kristiina Puusepp.

Eriiline tänu minu kallile perekonnale.

Antud magistritöö on „Uri Noorte Heaks“ toetuse stipendiaat.

Stipendiumi eesmärk on magistrantide toetamine motiveerimaks noorsoouuringute läbiviimist teemadel, mis on noortevaldkonna arengukava 2021–2035 strateegilistest eesmärkidest ja riikliku noortepoliitika kujundamise seisukohalt prioriteetsed ning ühiskonnas noorte ja noortevaldkonnaga seonduvalt aktuaalsed.

Eessõna

Siia ilma sündides ei vali inimene endale nime, keelt ega päritolu. Küll aga mängivad need juhused suurt rolli inimese identiteedi ja igapäevase eluolu kujundamisel. Minu magistritöö teema sai alguse isiklikust keelekeskkonna vahetamise kogemusest. 2000. aastate alguses väikelinnas Haapsalus astusin oma vanemate soovil ja ühisel kokkuleppel keele omandamise eesmärgil vene õppekeelega kooli viiendast klassist eesti õppekeelega kooli kuuendasse klassi. Tol ajal olin üks esimesi lapsi, kes omal soovil emakeelse kooli riigikeelse vastu vahetas.

Koolivahetus õnnestus, sest minu kui lapse keeleõpe sise-, õue- ja linnaruumis oli edukas. Kodutänaval elavatest eesti keelt kõnelevatest lastest said sõbrad. Minu isiklik lõimumine, mis ei olnud üdini meelakkumine, saigi teoks. Pärast õpi-keskkonna vahetamist takistasid lõimumist nii kodus valitsenud kultuuriline kontekst kui ka kaasõpilaste kodudest tulenev hoiak. Varateismelise jaoks oli seda kõike korraga liiga palju. Toimin tänaseni kahe paralleelühiskonna sillana: tööl, ülikoolis, kodus, tänaval, poes, sünnipäeval, vanematekodus ja isegi välismaal reisis. Minu kakskeelsed järeltulijad on tahes-tahmata sattunud ühiskonna sidujate rolli. Enam pole pääsu ka Saaremaalt pärit abikaasal. Päevast päeva loon sillutavat teed Eestimaa elanike vahel: toimetan inimeste kodudes, loon nii töö- kui ka õppekeskkondasid ning vaba aja veetmise ruume. Minu magistritöö on üks osa selle silla ehitamisest.

Sisukord

Eessõna	4
Abstrakt	7
Sissejuhatus	8
Uurimisteema ülevaade	8
Uurimisküsimused	9
Lühiülevaade kasutatud kirjandusest	10
Uurimismeetodite tutvustus	11
Uurimistöö valimi põhjendus	11
1. Lõimumise ootused. Inimeste lootus	12
2. Mängu ja loodusega ümbritsetud keel	14
3. Sise- ja välisruum õppevahendina	15
4. Välitööd I – lõimiva ruumi otsingud	18
4.1 Tutvumine Räägu Kooliga	18
4.2 Tutvumine Avatud Kooliga	23
5. Kooliõpilaste kaasamise potentsiaal	27
5.1 Mäng kui keelepraktika	27
5.2 Lõimumine ruumist väljas	30
6. Välitööd II – laste käitumine kooliõuel ja linnaruumis	32
6.1 Räägu Kooli ümbruskond	32
6.2 Tallinna Kristiine Gümnaasiumi ümbruskond	34
6.3 Tallinna Lilleküla Gümnaasiumi ümbruskond	35
6.4 Ring ümber Tedre-Räägu tänavate	37
7. Disaini teekond	38
7.1 Magistristuudio residentuur Heimtalis, Viljandimaa	38
7.2 Esimene lõim	41
7.3 Rännak tagasi enda lõimivasse kodulinna	42
7.4 Teine lõim	43

8. Disainprojekt	45
8.1 Tagasi reaalsuses. Räägu tn. 49 haridusruumi analüüs	45
8.2 Sihtrühma lähteinfo kogumine	48
8.3 Ideekavand	49
Kokkuvõte	64
Summary	66
Bibliograafia	68
Lisad	71
Lisa 1 – Räägu kooliõpilaste küsitluse tulemused	71
Lisa 2 – Tallinna Kristiine Gümnaasiumi kooliõpilaste küsitluse tulemused	75

Abstrakt

Töö pealkiri „Haridusruum. Ukraina ja eesti kooliõpilaste mänguline lõimumine koolis, kooliõuel ja linnaruumis“ viitab haridusruumis koolilastele loodud mängulise integratsiooni kontseptsioonile. Selle keskmes on ukraina sõjapõgenike laste lõimumise küsimus vene-eesti laste keeleõpe problemaatika keskmes. Uurija jaoks oli oluline tegeleda laste integratsiooni küsimusega ruumiloome võtete kaudu, nii et fookuse keskmes on eri emakeeltega laste sotsialiseerumine. Magistritöös on soovitud leida vastuseid küsimustele: kuidas sisearhitektuur saab integratsiooni edendamisse sekkuda, milliste ruumiloome võtetega on võimalik aidata (ukraina sõjapõgenike) lastel lõimuda ja kuidas saab autor sisearhitektina ühiskonna sidumisel kaasa rääkida?

Töös on uuritud ja kajastatud kultuuriuurijate tulemusi; keeleteadlaste, haridustöötajate seisukohti ning soovitusi, nii keeleõppe kui ka lõimumise seisukohti ja prognoose, tudeeritud riiklikku lõimumiskava ja sihtgrupi aruandeid. Lisaks teoreetilisele uurimusele ja antropoloogilisele uurimusele on tuginetud läbiviidud vaatluspraktika käigus omandatud in fole ja küsitluse tulemustele ning intervjuudele. Kogutud andmete ja vaatluste tulemusena on tehtud selgeks tervikliku kohaanalüüsi ja kohaspetsiifilise ruumi defitsiit.

Eestisse saabunud sõjapõgenike lapsed on hästi avatud ning nende siiras mängulisus ja suhtlusvalmidus otsib uusi tutvusi. Üle poole ehk 75% ukraina lastest tahaksid õppida eesti lastega, ent Eesti koolilaste küsitlusest selgus, et 70% pigem ei sooviks õppida koos ukraina lastega. Peamise põhjusena toodi välja, et ukraina lapsed ei oska eesti ega inglise keelt.

Magistritöö pakub esmast tegevuskava ettepanekut, mida peaks rakendama igale muukeelsele koolile individuaalselt. Disainprojektis on otsitud vastloodud ukraina kooliõuele ruumilist lahendust mängulise ja jagatud ühisruumi loomiseks. Pakutud kontseptsioon on üles ehitatud kolmele kooli alale. Loodud modulaarsed ja eri suurusega väikevormid võimaldavad mitmesugust käsitlemist ja ruumilist kasutust. Lõimumiskava koostamise aruteludesse peaksid olema kaasatud ka ruumiplaneerijad, kes osutavad tähelepanu ruumilistele kitsaskohtadele ning nende parandamisele. Sisearhitektidena astume kasutaja rolli ning püüame kasutajaga võimalikul ehtsal moel samastuda.

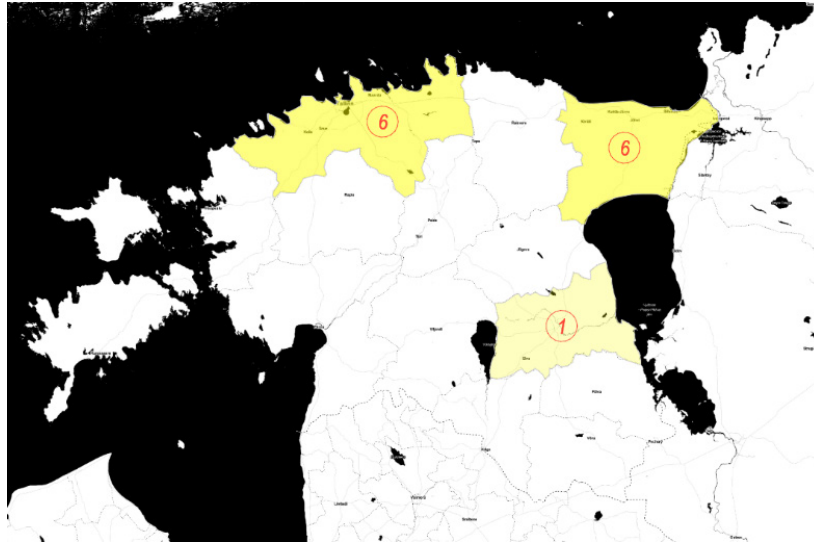
Sissejuhatus

Esimese peatüki eesmärk on tutvustada lugejale uurimisteema probleemistikku ning püsitatud küsimusi, anda ülevaade kasutatud kirjandusest ja selgitada kasutatavaid uurimismeetodeid.

Uurimisteema ülevaade

Oma magistritöös analüüsin sisearhitektuuri ja sotsiaalse disaini vahenditega lõimumise ja keeleõppe defitsiiti põhjustavaid faktoreid ja lõimumise valdkonda Eesti koolides ning ühiskonnas laiemalt. Nurjatute¹ ehk sotsiaalsete probleemidega, igapäevane tegelemine on oluline isegi kui ainuõigeid lahendusi ei ole. Kui ma oma magistriõpingute alguses kavatsesin keskenduda nn Eesti vene koolidele, siis Ukraina sõda ja sellest tulenev põgenike vool tekitas nii Eestis kui mujal maailmas kiire vajaduse uute koolide järele, mis pakuksid haridust Ukraina lastele. Kuna ka Tallinnas loodi peaaegu et üle öö kaks uut kooli ning lisaks paigutati palju lapsi teistesse üldhariduskoolidesse, siis minu kui ruumiuurija jaoks avas see võimaluse ühelt poolt analüüsida tekkinud olukorda ning teiselt poolt mõtestada lahti ja aidata teoreetiliselt kaasa terviklikumale lõimumisele.

Eesti seisab silmitsi eesmärgiga pakkuda eestikeelset haridust kõikides Eesti üldhariduskoolides aastaks 2030. Sõda Ukrainas on andnud suurema tõuke hariduse ümber häälestamiseks. Käesoleval aastal on Eestis kokku muu õppekeelega 13 üldhariduskooli (ill 1), millest kuus asuvad Harjumaal, sama palju Ida-Virumaal ning üks Tartumaal.² Lisaks koolidele on Eestis mitmeid muukeelseid munitsipaallasteaedu, millest 28 lasteaeda paiknevad Tallinnas.³ Integratsiooni ja ühiskonna sidususe küsimus on ilmunud taas päevakorda. Samal ajal kasvab Eestis õpetajate põud.⁴ Suur puudus on aineõpetajate ja eesti keele õpetajatest. Mis puudutab venekeelsete koolide üleminekut eesti õppekeelele, siis on välja toodud tõsiasi, et paljude vene koolide õpetajate keeletase ei vasta nõuetele. Aga isegi kui valitsusel ja omavalitsustel õnnestuks leida lahendus õpetajate puudusele ning parandada venekeelsete õpetajate eesti keele oskust, siis peaksime pidama meeles, et vene emakeelega lapsed ei õpi eesti keelt selgeks ainult koolis, vaid vajavad hädasti ka sõprade ja kogukonna poolset toetust. Enda kogemusest tulenevalt saan väita, et just sõprade toetus keele selgeks saamisel on tihti peale kõige olulisem. Muuhulgas on lõimumiskava koostamise ettepanekute hulgas pööratud palju tähelepanu eeskätt noortele ning vajadust viia neid loomulikku, mitte kunstlikku, eestikeelsesesse keskkonda. Lõimumiskava „Sidus ühiskond“ 2021. a tulemusaruandes markeeritakse, et keele ja kultuuriõpetajaks muukeelsele Eesti elanikule peaks olema iga riigi kodanik.⁵

Illustratsioon 1. Eestis on kokku muu õppekeelega 13 üldhariduskooli. Statistikaamet.

Kakskeelse inimesena tunnen, et termin emakeel on minetanud oma kunagise tähenduse, kui mitte kogu ühiskonnale, siis mitme kodukeelega inimeste jaoks kindlasti. Sõdade, okupeerimiste, emigreerumise ja globaliseerumise tulemusena on elanikkond segunenud ning on välja kujunenud mikro- ja makrokultuurid.⁶ Tekkinud on kaks- ja kolmkeelsed perekonnad, mis tõstavad sõna „kodukeel” uuele orbiidile. Kodukeel(ed) ja kodumaa keel(ed). Üks ei välista teist. Kui nõukogude perioodil elanud inimeste jaoks tekitas ja tekitab keeleküsimus võib-olla rohkem valu- lisi reaktsioone, siis noorem põlvkond ei lase ennast sellest häirida. Noored otsivad sõltumata vanema generatsiooni arvamusest oma suunda ja soovivad luua oma tulevikku, mis omakorda tähendab, et ükski keel ei ole takistuseks.⁷

Kuid ometi meenutab olukord haridusmaastikul kahe poolega münti. Ühelt poolt on küll huvi eesti keele õppimise vastu suur, kuid teisalt on segregatsioon linnaosas, nagu Lasnamäel või mõnes maakonnas, näiteks Ida-Virumaa, teise emakeelega elanike kontsentratsioon sedavõrd suur, et nii täiskasvanutel, noortel kui lastel ei ole põhjust kasutada riigikeelt ning inimesed jäävad keeleliselt tupikusse. Näib, et selle olukorra lahendamiseks pingutavad vaid üksikud eesrindlikud ja motiveeritud õpetajad⁸, kuigi olukorra lahendamiseks oleks vaja laiendada inimeste suhtluskaalat.

Eesmärgiga kaasata sotsiaalse disaini uurimusse Ukraina õpilasi seadsin varakult sammud Räägu Kooli ning küsitlesin kooli direktorit ja õppe projektijuhti, kes hetkel seisavad täpselt samasuguse olukorra ees, tuues intervjuus välja⁹, et hetkel viibivad lapsed „oma” keelekeskkonnas ning neil ei teki vajadust õppida kohalikku keelt, kuna neil puudub või on minimaalne kokkupuude eesti koolilastega. Uurimistöö valmimisse olen kaasanud Räägu Kooli (ukraina laste kool), Lilleküla ning Kristiine Gümnaasiumi

1.-6. klasside õpilased. Antud valik tuleneb kolme kooli lähestikku paiknemisest ja ka sellest, et Lilleküla Gümnaasium on võtnud enda tiiva alla sõja eest põgenenud perekondade lapsi ning on loonud Räägu Kooli filiaali (ill 2). Eestisse saabunud Ukraina noorte puhul näevad poliitikud lahendust mitte pakkuda õppekeele valiku võimalust, sest selle tagajärjel jääksid ka nemad

isoleeritud olekusse.¹⁰ Nõustun selle mõttega vaid osaliselt, sest laste iga on õrn ja haavatav, radikaalne õppekeele vahetus on raske ja see võib tuua kaasa vaimse tervise probleeme. Eesmärgi täitmist võiks siinkohal kaaluda pisut teise ehk sotsiaalse disaini vaatenurgast. Minu uurimustöö on oluline mulle seetõttu, et tunnen vastutust isiklikust vaatepunktist ning tulenevalt oma ametist puutun kokku eri rahvustest inimestega ja loon sisearhitektina oma kodumaal inimeste töö-, elu- ja vabaajakeskkonda.

Uurimisküsimused

Magistritöös soovin leida vastuseid küsimustele:

- Kuidas sisearhitektuur saab sekkuda integratsiooni edendamisse?
- Milliste ruumiloome võtetega on võimalik aidata (ukraina sõjapõgenike) lastel lõimuda?
- Kuidas mina sisearhitektina saan rääkida kaasa ühiskonna sidumisel?

Lühiülevaade kasutatud kirjandusest

Lõimumise teema kohta on Eestis viimase 30 aasta jooksul avaldatud väga palju arvamusi, on koostatud mitmeid arengukavasid ja on viidud läbi uuringuid ning kirjutatud akadeemilisi uurimusi. Kuna tegemist on globaalselt olulise teemaga, siis asjakohast kirjandust, üldkäsitlusi, monograafiaid ja muud infot leiab väga palju. Oma töö kirjutamisel on mul mõistagi tulnud teha valikuid. Mis puudutab laiemalt keeleõpet ja inimeste keelevõimet, siis minu töö jaoks on olnud olulised keeleteadlase Mikk Sarve, haridusvisionääri Sir Ken Robinsoni ja mänguteooria professori Stuart Browni kirjutised. Mikk Sarve kirjutiste puhul hindan isamaa ja maakeelt edasiviivat ja tutvustavat maagiat. Kaasan mänguteadlase Stuart Brown mänguteooriat, sest produktiivne mängutegevus soodustab õppimist. Lisaks eespool nimetatud uurijatele toetun Eesti semiootikule Valdur Mikitalle. Tema looming on saanud minu tööle oluliseks stardiks ja lähtepunktiks, sest see andis põhjuse käsitleda keelt õigekirjast eraldiseisvalt, isegi kohati mänglevalt. Mikita puhul leian, et kirja- ja suhtluskeele vahelised suhted kajastuvad tänapäeval enim laste omavahelises suhtluses.

Õpilase õppimise motivatsiooni aitas uurida Grete Arro videoettekannete teemal „Kuidas on targem õppida?“. Arhitektuuriteoreetikute ja linnaplaneerijate toetun Davim Sim ja Timm Gill õpetustele, sest linnaruumi loomisel ei tohiks mööda vaadata laste linnaruumi kasutamise kogemusest. Eesti Arhitektide Liidu juhend tänapäevast õpikäsitust toetava koolikeskkonna kavandamiseks aitas mõista kaasaegse muutuva kooliruumi tähtsust ruumiloome aspektist. Inimgeograaf Tim Cresswell inspireeris mõistma, et koht on viis maailma nägemiseks, tundmiseks ja mõistmiseks. Kunstiakadeemia (EKA) tudengid on samuti lõimumise teemat varasemalt käsitleanud. Kaie Olmre uurimistöö „Loovtegevuse võimalusi integratsiooni soodustamiseks“ kirjeldab enne sõja algset integratsiooni läbi loovtegevuse Ukraina kultuurikeskuse näitel ning keskendub integratsiooni kui kultuurifenomeni kirjeldamisele, identiteedi kujunemisele ja vabahariduse kui meetodi kasutamise olulisusele.

Uurimismeetodite tutvustus

Magistritöö tugineb kvalitatiivsele uurimismeetodile. Esimeses uurimisfaasis tudeerisin süvitsi riikliku lõimumiskava ning otsisin vastuseid noorte puudulikele keele kogemuse algpõhjustele. Uurimistöös toetun enda empiirilisele kogemusele ja otsin kinnitusi oma lõimumise kogemusele tänu vaatlustele ning mälu. Otsisin lapsepõlves kogutule teaduslikku tõendust, et mäng võib nii keele õppimisel kui ka edaspidi lõimumisel suuresti abiks olla. Lisaks kogutud teooria baasile teostasintervjuusid kooli õppejuhtidega. Uurimisteema paremaks mõistmiseks kaasasin linnaplaneerimise võtteid, teostasint ruumilist analüüsi ja valimite vaatlusi. Info kogumiseks teostasint sise- ja välisruumilisi vaatlusi ning välitoid Heimtalis. Kasutaja poolse info kogumiseks ja analüüsimiseks viisin läbi koolilaste küsitluse.

Uurimistöö valimi põhjendus

Eesmärgiga kaasata sotsiaalse disaini uurimusse ukraina õpilasi külastasin Räägu Kooli ning küsitlesin kooli direktorit ja õppe projektijuhti. Intervjuu¹¹ tulemusena sai selgeks, et hetkel viibivad lapsed „oma“ (keele)keskkonnas. Neil ei teki vajadust õppida kohalikku keelt, sest neil puudub või on minimaalne kokkupuude eesti koolilastega. Uurimistöö valimisse kaasasin Räägu Kooli (ukraina laste kool), Lilleküla ning Kristiine Gümnaasiumi 3. klassi õpilasi. Antud valik tuleneb kolme kooli lähestikku paiknemisest.

Illustratsioon 2. Kolme koolihoone paiknemine Kristiine linnaosas.

1. Lõimumise ootused. Inimeste lootus

Kolm kümnendit tagasi seisis äsja taasiseseisvunud Eesti Vabariik suurte sisepoliitiliste väljakutsete ees. Need puudutasid pingeid kogukondade vahel ning ühiskonna lõimumist. Sellel väheste dialoogide pidamise kümnendil tundis Eestisse elama jäänud muukeelne elanikkond hirmu oma keele ja kultuuri kadumise ees. Uudsetesse programmidesse suhtuti pigem alalhoidlikult ning üsna ettevaalikult.¹² Nõnda oli suhe vastastikune. Ettevaatlikuks võis nimetada ka riigipoolset suhtumist: keeleõpe ja integratsioon täiskasvanute hulgas jäeti pigem tagaplaanile. Lõimumisel keskenduti haridusvaldkonnale ehk siis valdavalt tulevastele põlvkondadele. Üheks meetmeks oli partnerriikide abiga keelekümblusprogrammi loomine. Esimesed keelekümblusprogrammi klassid avati 2000. aastal ning 2012. aastal lõpetasid need samad noored gümnaasiumi astme.¹³ Eestis Statistikaameti andmetel oli 2021. aasta seisuga muu õppekeelega kokku 13 põhikooli ning 4 gümnaasiumi. Kombineeritud õppekeelega on vastavalt 27 ja 40 kooli. Statistika näitab, et muukeelsete koolide arv kahaneb, kuid selle võrra kerkib kombineeritud õppega koolide arv (ill 3). Eesti Vabariigis on keelekümblusprogrammiga liitumine vabatahtlik ning võrgustikuga oli 2021. aastaks liitunud 70 lasteaeda ning 35 põhikooli.¹⁴

Illustratsioon 3. HT52U: Üldhariduse statsionaarse õppevormiga koolid. Statistikaamet. ¹⁵

Loomevaldkonnas praktiseerides jõudsin punkti, kus hakkasin ühiskonna nõrgematest külgedest huvituma. Tekkis suisa vajadus endasse süvitsi minna. Samuti tekkis soov mugavustsoonist välja astuda. Magistriõpingute jooksul taas avastasin ning seisin silmitsi oma sisemiste küsimustega, mille juured ulatuvad tagasi lapsepõlve. Fokusseerisin ning uurisin põhjalikult integratsioonikava sisu ja viise, mis on üllataval kombel minust mööda *libisenud*. Seda mitmel põhjusel: ma ei olnud õpilasena nendest teadlik, sest me ei arutanud kodus poliitikat. Eesti koolis õpinguid alustades näis kõik loomu-

likuna. Ma usaldasin oma vanemaid, sest ühel neist oli sarnane lõimumise kogemus, mis põhines samuti õuemängudel ja sotsialiseerumisel - nagu minulgi enne kooli vahetamist. Kuna mina ise „sukeldusin“ eesti ühiskonda kiirkorras, siis tekitas see minus küsimusi, miks teised noored inimesed sellega hakkama ei saa. Millised on laste ja noorte lõimumise takistused tänapäeval?

Uue põlvkonna motivatsioon erineb täiskasvanute omast. Motivatsioon täiskasvanuna eesti keelt õppida on tugevalt tööturuga seotud.¹⁶ Noored tahaksid keelt õppida suhtlemise eesmärgil. Ühtse haridussüsteemi arendamise peamine eesmärk on võrdsete võimaluste tagamine kõigile Eesti elanikele.¹⁷ Statistika kajastab, et 2021. aastal on vene õppekeelega koolide õpitulemused mõne protsendi võrra madalamad.¹⁸ Eri aastate arengukavadest ja seiretest jookseb läbi põhimõte, et integratsioon ei ole ainult keele teadmine, vaid ka meelsuse kujundamine. „Kultuuriline mitmekesisus ja erinevuste arvestamine toetab riigi arengupotentsiaali, kuid samas on see ühiskonnale väljakutse.“¹⁹ Lõimumiskava koostamisel 2008. aastal on avalikkuse ja sihtgruppide kaasamisel välja toodud ettepanekud, mis muuhulgas tõid välja, et eestlaste lõimumisprotsessi kaasamine on väga oluline. Samuti peaks keeleõpet rakendama varajases vanuses ehk vähemalt alates 4-5. eluaastast, kui inimene on selleks kõige vastuvõtlikum. Lõimumiskava üheks põhimõtteks on eesti keel kui avaliku sfääri suhtluskeel, mis tagab võrdsed võimalused kõigile Eestis viibijatele.²⁰ Lõpetuseks selgub keelehoiakute uuringu üldtulemustest, et 1022 kõrgharidusega vastajast suhtlevad sagedamini või igal võimalusel riigikeeles võrreldes madalama haridusastmega isikutega.²¹ Sellest järeldan, et kõrgkoolis õppiv üliõpilane on kindlasti, vähemalt mõtteviisi tasandil lõimumas. Kokkuvõttes on inimestele seatud väga suured ootused ja eesmärgid. Päris täpselt ei saagi aru, kas inimesed selles üldse teadlikud on. Kõik kavad on lihtsasti ministeeriumite kodulehtedelt leitavad, kuid igaüks ei tunne selle vastu huvi.

2. Mängu ja loodusega ümbritsetud keel

2022. aasta novembris kasvas maakera inimpopulatsioon kaheksa miljardi inimeseni.²² Mida see Eesti jaoks tähendab? Eestimaa elanike arv kahaneb: see omakorda tähendab eesti keele kandjate vähenemist. On heidutav fakt, et mujal maailmas rahvaarv kasvab, aga meil kahaneb. Vähenemine on lausa nii suur, et prognoositav inimeste hulk aastaks 2080 on 145 200 inimese võrra vähem kui praegu.²³ Antud võtmes on meie ainulaadne maarahva keel ohus, mistõttu kipuvad keeleteadlased eesti kirjakeelt kaitsma²⁴ ning toetama selle arengut²⁵. Samal ajal vaagivad keeleentusiastid mõtteid keelest, mis ei oleks nii jäik ja kaitsevad omakorda keelt kirjakeele eest.²⁶ Maailmas on kokku 7000 eri keelt ning nendest kõigist on vaid 200 ametlikud riigi keeled. Käesoleval hetkel tuleb välja, et eesti keel seisab kõrvuti tugevate keeltega²⁷ ning põhjusi muretsemiseks ei näi olevat, sest keel kohaneb ja areneb. Selle taga on riigi ja inimeste järjepidev töö. Leian, et igal maarahva keelel on õigus iseisvas riigis õitseda. Või äkki peaks ühel riigil olema mitu võrdset keelt, järsku need on murded? Mida arvaksid sellest noored?

Noorte kui keele edasivijate etteheited eesti keele keerukuse osas ning inglise keele mängulisus ja vähesed reeglid paiskavad õhku märgatavat pinget.²⁸ Globaliseerumine ning avatud riigipiirid on andnud noortele võimaluse end vabalt valitud kontinendilt leida. See ei tähenda küll seda, et põgenetakse eesti keele eest, ent muukeelsete gümnaasiumilõpetajate hulgas on rohkelt abituriente, kes võimalusel pigem lahkuvad sünnimaalt. Nad põhjendavad oma lahkumist inglise keele universaalsuse ja omandamise kergusega. Taolist mõttearutust kuuleb kevaditi muukeelsetelt gümnaasistidelt ikka ja jälle.²⁹ Keeleteadlase Lydia Risbergi arvates võiks eesti keel olla „rõõmu ja mängulusti allikas“.³⁰ Tahaksin siia lisada, et jutt ei ole lastest, autor pidas silmas pigem täiskasvanuid ja keelega suhestumist. Tegelikult, kui mõelda, siis juba praegu on sotsiaalmeedias kasutatav keel interpretatsioon mängust: emotikonid, lühendid, õigekeelsusreeglite painutamine. Sellest tekib noorte omavaheline suhtlusnorm.

Semiootik Valdur Mikita avaldab oma raamatus mõtte kirjakeele domineerimise kohta: kasvutrendis on inimeste eel-pigem kirjalikult kui suuliselt suhelda.³¹ Ta pakub välja emakeeletundide läbiviimise mõtte lageda taeva all.³² Rahvaluuleteadlase Mikk Sarve teoses³³ on samuti vabas õhus õppimist rõhutatud. Teos käsitleb õuesõpet, kuigi see põhineb visioonil, et õue- või talutegevused õpetavad meile eluks vajalikke oskusi, mida kaasaegsed inimesed tänapäeval linnakeskkonnas ei kasuta. Samas teame algpõhjult, miks pimedada aja saabudes lapsed koolidesse läksid: põllutööd algasid uuesti alles kevadel. Suhtlemise vormid ja võtted on kahtlemata 30 aasta tagusest ajast erinevad. Noorte lõimimises on edasiminekuks, selle kinnituseks võib pidada kasvõi minu lõimumist, kuid Ukraina sõjapõgenike näol on

tegemist uue olukorraga sotsiaalvaldkonnas. 2022. aasta aprillikuuks oli Eestisse jõudnud ligikaudu 35 000 sõjapõgenikku, neist kolmandik on lapsed.³⁴ Eesti lõimumiseksperptide hinnangul on tõenäoline, et Eestisse saabunud sõjapõgenikud lõimuvad pigem eesti- kui muukeelse kogukonnaga. Samas, Tšehhi kommunismiaegse kogemuse näitel, seisnes ukrainlaste lõimimise eelis näiteks vietnamlaste ees keele sarnasuses ja ühises slaavi kultuuris.³⁵ Ukrainlased võivad otsustada minna kergema vastupanu teed ja lõimuda hoopis vene kogukonnaga, eriti kui tegemist on näiteks ukraina venelastega.

3. Sise- ja välisruum õppevahendina

Lõimumiskava koostamise ettepanekute hulgas on eeskätt noortele palju tähelepanu pööratud. Olulisel kohal on ka vajadus viia neid loomulikku, mitte kunstlikku eestikeelsesesse keskkonda.³⁶ Sihtgruppide kohtumistel on pakutud välja ajutise elamise ideed eesti peredes,³⁷ mis sarnaneb õpilasvahetusele ja pakub keeleõppijale esmast kultuuri ja keele kogemust, mis sütitaks lapsi keelt õppima ja edaspidigi suhtlema. Analüüsides oma pere, leidsin oma pereliikmeid juhuslikult kogukonna põimijatena tegutsemas: meie kodu ukсед on alati laste sõpradele avatud. Teise kodukeelega külla sattunud lapsed kuulevad, kogevad ja teadvustavad meie pere omavahelist põimitud kakskeelset suhtlust. Eespool mainitud kavas on mitmeid kordi viidatud keelepraktikale ja näiteks koolide vabaainete raames suhtlustundide loomisele.³⁸ Ent kui eesti peredes külaskäimise võimalust ei ole, siis millised on eeldatavad ruumi omadused, mis soosivad keeleõpet nelja seina vahel? Milline on haridusruumi seis tänapäeval ja millised on väljavaated? Võrreldes minu õpinguid kaasaja õpingutega, on kõigis kooliastmetes toimunud mitmeid muutusi nii koolikeskkonnas, õppemeetodites kui ka selle poolest, kuidas õpetajad-õpilased üksteisesse suhtuvad.

Haridusruumi pöörded hakkasid selgelt aset leidma 2014. aastal koolivõrgu optimeerimise tulemusena, vahetult pärast Viljandi Gümnaasiumi valmimist.³⁹ Samas tegutsevad üle poolte koolidest tänapäevalgi sotsialismi ajal ehitatud tüüphoonetes, mis esindavad teistsugust arhitektuurset ideoloogiat.⁴⁰ Haridusruumile on tänapäeval kahtlemata väga suured ootused ja nõudmised, olles raamistik ja õppevahend nii õpilasele kui ka õpetajale.⁴¹ Fookuses on kasutaja ning tema kogemus, mitte hoone autoritaarsus, kuigi kooli identiteet on väga oluline. Tingituna laste vähenenud liikumisaktiivsusest, on välisruumi kaasamine õppetegevusse tõusujoonel.⁴² Ühegi uue õppehoone projekteerimisel ei vaadata mööda sellest, et õpilase heaks töötaks nii sise- kui ka välisruum. Lõimumise seisukohast näen selget seost ruumi ja ümbritseva keskkonna olulisusega identiteedi kujundamisel. Enda kohaloomine. Sisearhitektile laskub suur vastutus selle ees, kuidas ruumi sisse punuda „ainet“, mis töötaks identifitseerivalt. Viitan inimgeograafile Tim Cresswellile ja tema mõttele, et koht on viis maailma nägemiseks, tundmiseks ja mõistmiseks.⁴³ Kool on nagu teine kodu, kus me mõtestame enda olemust. Inimkond on arenenud selliselt, et soovime oma identiteeti siduda kohtadega, kus viibime kõige rohkem.⁴⁴ Hariduse vaatenurgast võetakse õpilasi järjest enam arvesse kui võrdväärseid partnereid. Arhitektuurikooli „Kooliruumi“ projekti raames korraldatud õpilaste analüüs ja visioon oma koolist on heaks eeskujuks. Kasutaja kaasamine on oma keskkonna loomisel tingimata vajalik ning reflekteerib hästi kasutaja vajadusi.⁴⁵ Mõeldes keeleinnu kasvatamisele, on vaja niiõppemetoodikat, vastavaid ruumilisi tingimusi kui ka õpilase autonoomiat.⁴⁶ Autonoomne motivatsioon eeldab vajalikke tingimusi, et õpilane õpiks suhestuma sellesse, mida ta ise õppima peab.

Õpilase õppimise motivatsioon lähtub järgmistest teguritest:

- Õpilane peab tundma teatavat autonoomia tunnet, teeb osaliselt valikuid ise;
- Hea seotuse tunne. Õpilane peab tundma, et teda aktsepteeritakse oma keskkonnas, nii õpilaste kui ka õpetajate poolt;
- Komplektsuse ehk terviklikkuse tunne.⁴⁷

Inimkond seob oma identiteeti kohtadega, kus viibime kõige rohkem. Mida suurem on linnakeskkond, seda anonüümsemaks see isiku jaoks muutub.⁴⁸ Elu väikelinnas ja suurlinnas on nagu öö ja päev: väikeses kogukonnas tunned kõike ja kõiki, suurlinnas mitte. Kogukond loob ning samas ka pärsib inimeste segunemist. Suhtluspraktika nõuab segregeerunud keskkonnast välja rebimist.⁴⁹ Tänapäeva eestivene noortel on oma visioon ja nad soovivad suhelda eestlastega, kuid neil puudub kannustav impulss.

Kahtlemata identifitseerivad sõjapõgenike lapsed ennast ukrainlastena. Meie ülesanne on aktsepteerida nende Eestis tekkinud kogukonda. Oma uurimisobjekti uurimise osaga alustasin Räägu tänava ukraina kooli vaatlusega, mille käigus tutvusin kooli siseruumidega: soklikorruusel paiknevast sööklast kolmanda korruse klassiruumideni välja. Klassiruumide ukсед olid valdavalt avatud, tõenäoliselt seetõttu, et antud vahetunnil läksid õpilased õue ühispilti tegema. Laste koduklassid paiknevad kõigil kolmel korrusel. Klasside paiknevust ei eristata korruse klassiastme kaupa. Nii võib leida teise klassi koduklassi ka viimaselt korruselt, kus niisamuti asuvad kuus järjestikku eraldiseisvat eesti keele klassiruumi. Suletud uste kõrval on eesti keele õpetajate nimesildid – 312 Alina, 313 Urve, 314 Tuuli, 315 Tiiu, 316 Monika ja 317 Ene (ill 4). Kahjuks jäid need ukсед mulle suletuks ning neisse klassidesse ma ei pääsenud. Sisustuse poolest on needki arvatavasti samasugused nagu ülejäänud õperuumid. Ukraina lastel on hetkel ukrainakeelne õpe ning eesti keele ainetunnid toimuvad eraldi klassiruumides. Kooli direktor viitab asjaolule, et antud ruumide jaotus tuleneb soovist viia õpilased oma emakeele sfäärist eesti keele sfääri eraldiseisvate õperuumide kaudu.⁵⁰ Otsekohe genereerusid mõtted eesti keele klassiruumist: milline peaks olema selle kooli konkreetse ainetunni ruum, kuidas peaks antud õppeklass tutvustama keelt lastele, kes pole varasemalt Eestiga mitte kunagi kokku puutunud? Kas see peab olema standardse ülesehitusega või hoopis teistsugust lähenemist käsitlema? Kas eesti keele klassiruumid peaksid looma õppijas avastamisrõõmu, autonoomsuse tunde või kandma hoopis mõnda muud omadust, mis ei ole muidu klassiruumides tavaks? Kas muutuv kooliruumis⁵¹ leidub kohta keele õperuumi ümber mõtestamiseks?

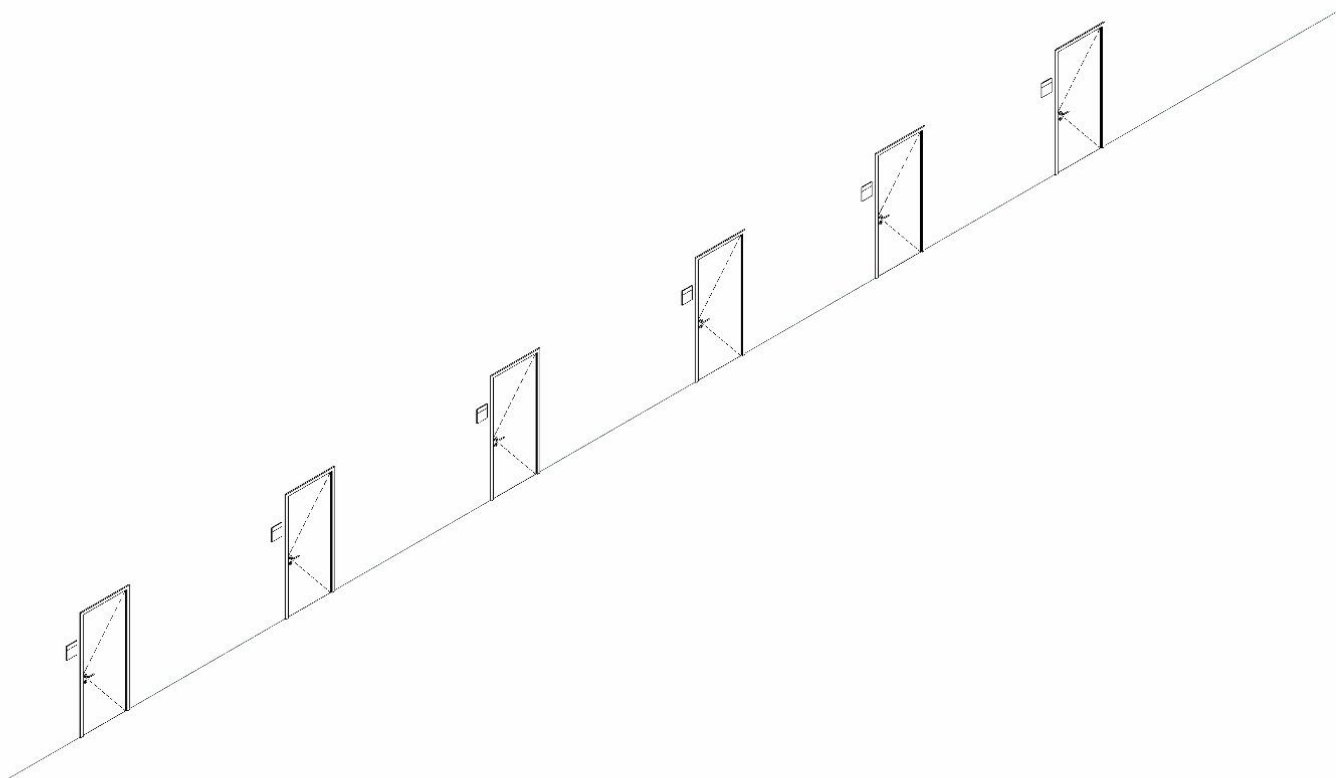
⁴⁸ Kirjatükist saadud üldine mõte, millega seostusin eeskätt tänu sellele, et olen ise pärit väikelinnast.

G. Simmel, *The Metropolis and Mental Life*. Kättesaadav: https://www.blackwellpublishing.com/content/bpl_images/content_store/sample_chapter/0631225137/bridge.pdf (vaadatud 20.04.2022).

⁴⁹ О. Лагашина, Е. Соломина, *Своя правда. Научи меня учитель*. 31. X 2022. Videosalvestus, 30 min 36 sek. Kättesaadav: Jupiter, <https://jupiterpluss.err.ee/1608758806/svoja-pravda> (vaadatud 1. XI 2022).

⁵⁰ A. Luure, N. Mjalitsina, suuline vestlus autoriga, 23. IX 2022. Märkmed autori valduses.

⁵¹ K. Klementi, K. Koov, T. Ong, *Muutuv kooliruum*. Tallinn: Eesti Arhitektide Liit, 2019, lk 6.

Illustratsioon 4. Suletud eesti keele klasside ukсед.

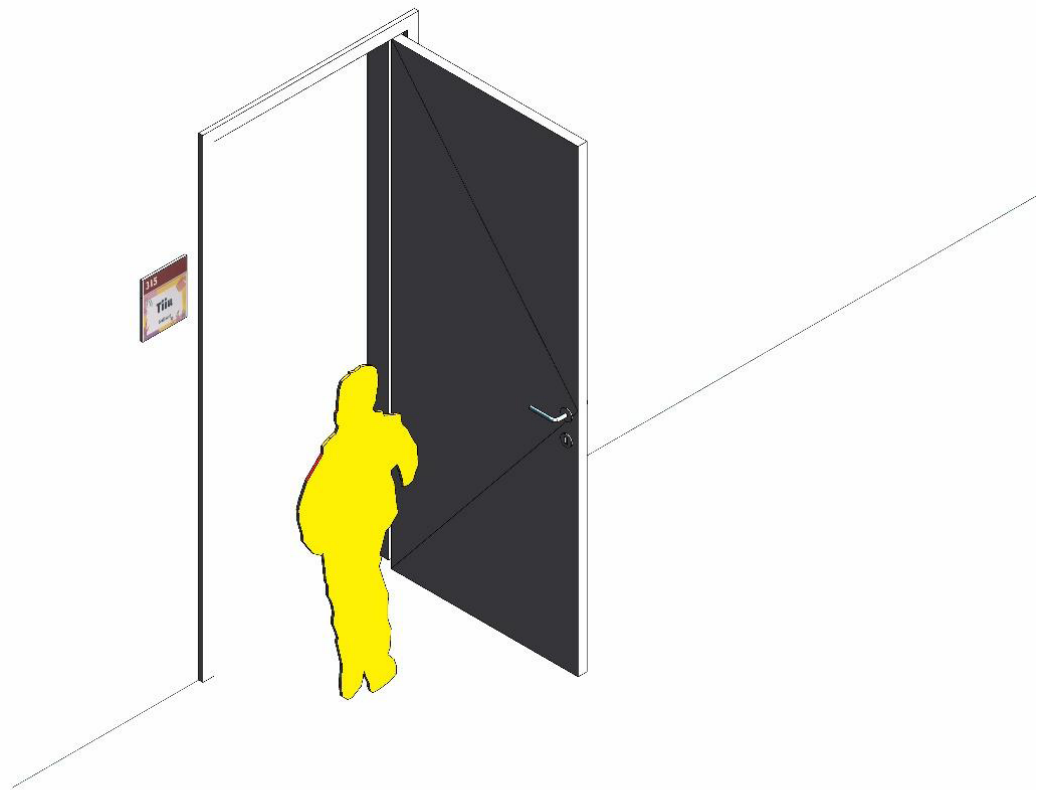
4. Välitööd I – lõimiva ruumi otsingud

4.1 Tutvumine Räägu Kooliga

Pärast Ukraina sõja algust ja esimeste põgenike Eestisse jõudmist hajutati põgenike lapsed erinevatesse Eestimaa koolidesse. 2022. a suve jooksul sai selgeks, et konflikt niipea ei lõppe. Riik ja linn otsustasid luua spetsiaalselt ukraina lastele mõeldud koolid. Tallinnas asutati selleks kaks kooli, esimene neist 7.-12. klassiga Vabaduse Kool aadressil Endla 13. Kool on ametlikult vormistatud kui Tallinna Tõnismäe Riigigümnaasiumi filiaal. Riigigümnaasium ise alustab tegutsemist 2023. aasta sügisel, kui nimetatud aadressil valmib õppehoone. Teine kool on Räägu Kool 1.-6. klassiga, mis on ametlikult Tallinna Lilleküla Gümnaasiumi filiaal. Räägu Kool on ennast sisse seadnud Tallinna Ülikoolile kuuluvasse nõukogude perioodil tüüpprojekti järgi ehitatud õppehoonesse. Igat klassikomplekti on üks kuni kolm. Tähelepanekutest veel: klassid ei asu kasvavalt korruste kaupa, vaid nt. ühel korrusel on 1. ja 4.; 5. ja 6. ning 2. ja 3. klassid. Antud ülesehituse loogika tuleneb sellest, et üks õpetaja annab kõrvuti asetsevates klassides vaheldumisi tunde ning taoline süsteem lihtsustab õpetajate liikumist klassiruumide vahel.

Külastasin Räägu kooli reedesel päeval. Minu saabumisel kiirustasid kõik õpilased hoonest välja koolimaja ette asuvale lipumastiga haljasalale. Selgus, et ennelõunasele ajale oli planeeritud grupipildistamine lipumasti ümber (ill 6). Märkasin lastes teatavat hajevil olekut, eriti poiste seas. Praktiliselt kõigil lastel olid käes mobiiltelefonid. Koolihoone seest kostis suurt saginat. Eeldasin, et tol hetkel oli vahetund, sest koolikella kui tunni alustamise märguannet ei kõlanud. Õpilased jooksid mööda koridori, kuni õpetaja kutsus nad „tuppa“. Ka kooli direktor mainis omavahelises vestluses, et selles koolis on hetkel „lärmakas“. Samuti mainis direktor, et lastes on märgata hajevil-ärevil-ebastabiilset käitumist, mis on seotud kodumaalt lahkumisega. Lapsed ei tea, mis edasi saab: kas jäädakse Eestisse, minnakse edasi või hoopis tagasi kodumaale? Jätkates vestlust keelekümbluse ja lõimumise teemal, toob direktor välja fakti, et lapsed viibivad „oma“ keskkonnas, st. oma keeleruumis. Ainetunnid toimuvad ukraina keeles, eesti keele tunnid on eraldi aiena. Alates 5. klassist toimuvad lõimitud aine- ja keeleõpe (LAK) põhimõttel ajaloo, ühiskonnaõpetuse ja kehalise kasvatuse tunnid. Kõik algklasside ainetunnid toimuvad valdavalt oma klassiruumis, erandiks on eesti keele tund. Eesti keele tundideks on ette nähtud kuus klassiruumi 3. korrusel. Direktori sõnul on nende kõrvuti asetsevate ruumide eesmärk, et lapsed eristaksid ning tajusid teistsugust (ill 5). Koolijuht mainib, et kooli veidi kaugem eesmärk on lõimida Räägu Koolis õppivaid lapsi 20-minutilise jalutuskäigu kaugusel oleva Lilleküla Gümnaasiumi õpilastega, et ukraina lapsed ei jääks isoleeritud olekusse. Räägu tn. koolis ei pakutud kooliaasta alguses ühtegi huvi- ega spordiringi. Sügise hakul oli õppejuhtide ning õpetajate eesmärk pigem kooli ülesseadmine: vajalike õppematerjalide hankimine ja organiseerimine; muuks pole hetkel ressursse. Täiendavalt mainitakse, et lisainvesteeringuid ei ole hetkel plaanis teha.

Koolihoone siseruumi uurimisel leidsin paratamatult väsinud ja amortiseerunud siseviimistlusega koridorid ja klassiruumid (ill 7), aegunud ebafunktsionaalsed lahendused, samuti õhuvahetuse tagamiseks püstitatud massiivse ventilatsioonitorustiku, kehvast seisust tualettruumid ja valgusvaese vasakpoolse tiiva. Hoone ümbrust uurides avastas justkui mahajäetud ning tabalukuga lukustatud korvpalliplatsi. Koolihoone sisehoovis kasvab suur kastanipuu. Antud siseõu on piiratud parklaga. Kõrval asub Tallinna Ülikooli õpilaskodu ning veidi eemal Tallinna Tervisehoiu Ülikooli õpilaskodu. Koolihoone sissepääsu kõrval paikneb autoparkla. Kooliesisel on minimaalne haljastus (ill 8).

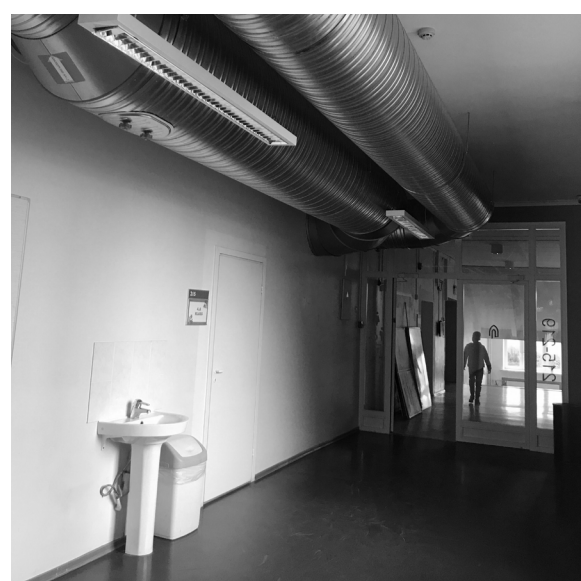

Illustratsioon 5. Sisenemine „keeleruumi“.

Illustratsioon 6. Räägu Kool ülemaailmsel rahupäeval.30.09.2022. Foto Räägu Kool.⁵²

⁵² Räägu Kool. Kättesaadav: Facebook, <https://www.facebook.com/raagukool/photos/pb.100085594435964.-2207520000./109914801886437/?type=3> (vaadatud 21. II 2023).

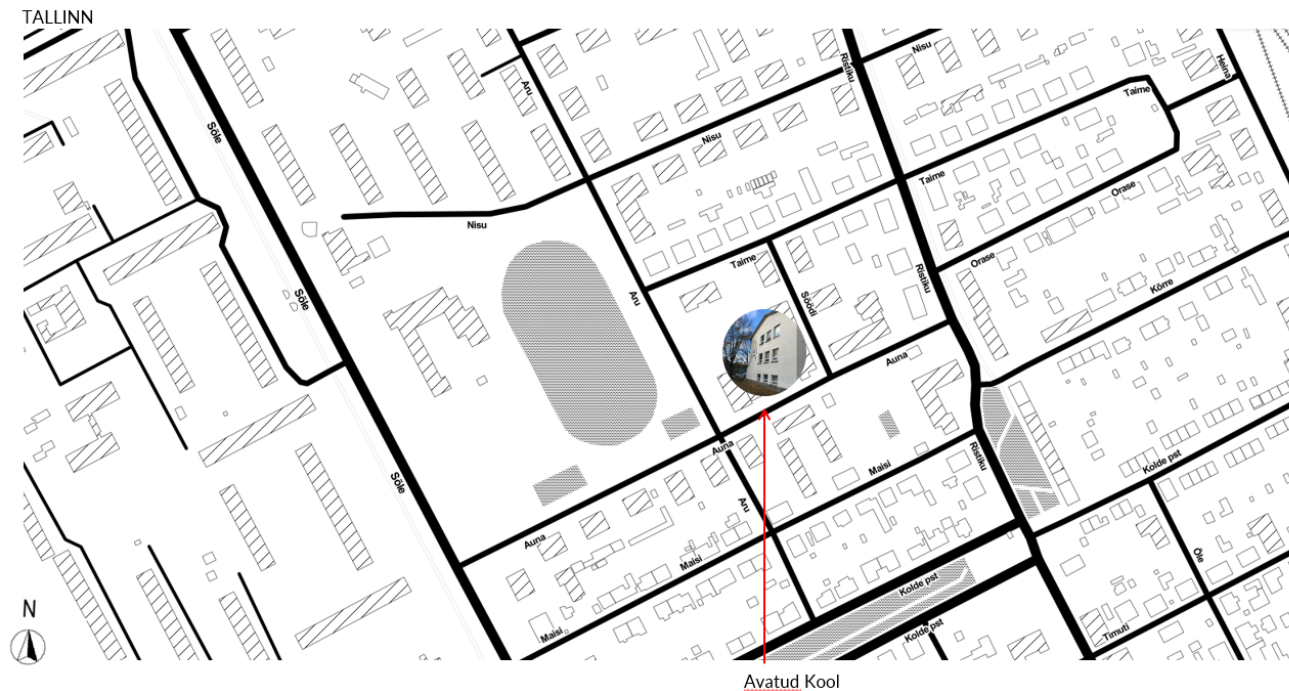
Illustratsioon 7. Räägu tn. koolihoone sisevaated.

Illustratsioon 8. Räägu tn. koolihoone õueala vaated.

4.2 Tutvumine Avatud Kooliga

Jätksin lõimiva haridusruumi otsingutega. Kooliõpilaste lõimimise hea eeskuju otsingud päädisid ühe Põhja-Tallinnas asuva erakooliga: 2017. aastal asutatud Avatud Kool, kus hetkel õpib 1.-7. klassis üle 400 koolilapse. Aastaks 2025 kasvab kool põhikooli suuruseks ning klassikomplekte luuakse 9. klassini. Kooli asutamise põhjuseks oli koolide vähesus Põhja-Tallinna piirkonnas.⁵³ Tegemist on Eesti esimese kolmekeelset keelekümblusprogrammi kasutava kooliga. Õpe viiakse läbi vahepinnal ning lähiaastate plaanid näevad ette, et kool reorganiseeritakse munitsipaalkooliks. Sellest tulenevalt on kavas koolile päris oma hoone leida, mis oleks paindlikum ja vastaks paremini haridusruumi tingimustele. Läbirääkimised Tallinna Linnavalitsusega on hetkel pooleli, kuid infot potentsiaalse objekti kohta ei ole võimalik saada. Intervjuus kinnitati, et sobiv hoone ei pruugi olla täiesti uus. Hetkel toimetab kool Aru tn. 10 nõukogudeaegses administratiivhoones, kus varasemalt asus Eesti Standardikeskus (ill 9).

Illustratsioon 9. Avatud Kooli asendiplaan. Allikas Maa-amet.

Hoonekompleks koosneb kolmest korpusest – A, B ja C. A-korpuses õpivad valdavalt vanema kooliastme õpilased (4., 5., 6. ja 7. klassid); B-korpuses õpivad 3. klassi õpilased, kus muuhulgas asub ka ristikasutusega aula-söökla; C-korpuses õpivad valdavalt 1.-2. klassi õpilased, kellel on samuti oma eraldi väiksem söökla. Õppejuhi sõnul on hoones mitmeid väikseid ruume, mida on kohandatud vastavalt vajadustele. Toimub ka vastupidist: vastavalt ruumidele on kohandatud õppetegevust. Hoonekompleksil on sõltuvalt korpusest 3-4 korrust. A-korpuse 1. korrusel paiknevad kogukonna huviringid alates beebikoolist kuni näiteringideni, mis ei kuulu kooliasutuse hulka. 4. korrusel tegutseb Tallinna Juudi kooli haru. Ülejäänud korpustes viiakse läbi Avatud Kooli õppetegevusi. Koolil puuduvad nii raamatukogu, võimla kui ka ujula. Selleks tarbeks kasutatakse lähedal asuvate koostööpartnerite teenuseid. Sellele vaatamata pakub kool mitmeid erinevaid huviringe alates robotikast kuni geograafiaklubini. Õppejuhi sõnul uuritakse neilt tihti õppetegevuse laiendamise kohta eeskätt Viimsi ja Pirita piirkonda.

Intervjuu käigus selgus, et õppesüsteem on loodud erinevaid metoodikaid kombineerides. Õpilastel puudub „oma“ klassiruum ning ringi liigutakse koos õppevahenditega. Tähelepanekute põhjal hoiustatakse koolikotte koridorides asuvates kastides. Ainetunnid viiakse kordamööda läbi eesti, vene ja inglise keeles. Näiteks ühel päeval alustatud teemaga jätkatakse järgmisel päeval teises keeles. Koolikell puudub, kuna õpetaja reguleerib tunni algust ja lõppu ise. Mitme ainetunni klassiruumide ukseid on pidevalt avatud. See ei paistnud häirivat ei õpilasi ega õpetajaid, isegi kui koridoris toimus samal ajal tihe liikumine. Huvitavatest õppefaktidest väärib märkimist, et klassides on oma kontaktõpetajad, kelle poole saavad erineva emakeelega õpilased pöörduda. Igas ainetunnis on kohal kaks kontaktõpetajat. Vajaduse korral saab õpetaja teha diferentseerimist, liikuda väiksema grupiga teise klassi ning tegeleda õpilastega individuaalselt. Kooli kodulehel leitud info põhjal on õpperuumide organiseerimisel olnud abiks Isku büroomööbli osakonna juhataja.⁵⁴ Hoones on palju väikseid erikujulisi ning sopilisi ruume nii õppimiseks kui ka puhkamiseks. Klassiruumidest jäi silma sisetrepiga kahetasandiline kõrgema tasemega õpilaste klassiruum. Samuti kitsas õpetajate ruum ning A-korpuses allkorruse väga valgusvaene sissepääs. Sama korpuse klassiruumide aknad asetsevad põrandapinnast ebatavaliselt kõrgel, väikelaps ei ulatu aknast välja vaatama. Hoone üldine sisemine seisukord on amortiseerunud. Valitseb mõneti kodune tunne, mida tekitavad üksikud kodused diivanid puhkenurkades, legolauad ning raamaturiulid (ill 10-14). Valgustuse elementidega, nn. valguskettidega, on loodud mõneti tänavameeleolu meenutavat atmosfääri. Seinapinnad on kaetud laste poolt valmistatud plakatite ja loovtöödega. Koolihoov on asfalteeritud ning suhteliselt pisike. Koolimaja ette on loodud väike seikluspark (ill 15). Õuevahetund on kell 11-12, millest pool tundi on söömiseks ja pool tundi õuesliikumiseks.

Kogukonnakoolina korraldavad Avatud Kooli algklasside õpilased omavahel keeletandemeid. Detailsemalt uurides selgus, et tegemist on perekondade vaheliste ühiste vaba aja tegevustega, nagu näiteks ühine kohviku külastamine, üksteisel külas käimine, koos kinos käimine, sportimine, küpsetamine jne. Õppejuht selgitab keeletandemi olulisust sellega, et eri kodukeeltega pered saaksid omavahel tuttavaks ning praktiseerida nii eesti kui ka vene keelt. Kahjuks ei õnnestunud mul pögusa kohtumise ajal õpilastega suhelda. Koolijuhtkonna palve oli õpilasi mitte jäädvustada, seega võivad olukorra fotod mõjuda elutuna. Kuigi mul ei olnud isiklikult võimalik õpilastega suhelda, siis Õpetajate Lehe artikli põhjal võiks eeldada, et lastele meeldib mitmekeelses kogukonna koolis õppida.⁵⁵

⁵⁴ Avatud Kool. - <https://avatudkool.ee/toeta-meid/> (vaadatud 18. X 2022).

⁵⁵ R. Juurak, Avatud kool sai viie aastaseks. – Õpetajate Leht 17.06.2022. <https://opleht.ee/2022/06/avatud-kool-sai-viieaastaseks/> (vaadatud 19. X 2022).

Illustratsioon 11. Avatud Kooli A-korpuse klassiruum.

Illustratsioon 12. Avatud Kooli B-korpuse puhkenurk.

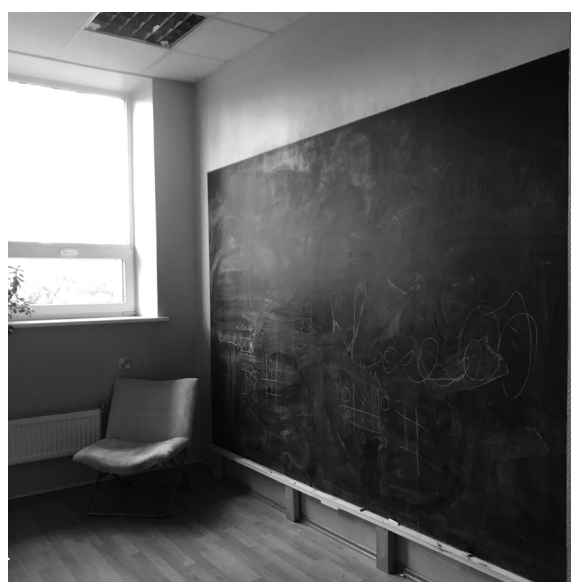
Illustratsioon 14. Avatud Kooli C-korpuse puhkenurk.

Illustratsioon 13. Avatud Kooli B- ja C-korpuse puhkenurk.

Illustratsioon 10. Avatud Kooli A- ja B-korpuse klassiruumid.

Illustratsioon 15. Avatud Kooli kooliesine seiklusrada ning asfalteeritud sisehoov.

5. Kooliõpilaste kaasamise potentsiaal

5.1 Mäng kui keelepraktika

Lapsena õpime tunnetama maailma mängutegevuse kaudu. Minul õnnestus lisaväärtusena omandada keelt. See ei ole otseselt mingi üllatus: kui kõrval elab eesti keele kandja ning lapsena oled aktiivne ja avatud hoiakuga, siis jääb keel möödaminnes ehk mängu käigus lihtsalt külge. Jõuan mängu loomise vajaduseni. Praegugi pean aeg-ajalt ka oma lapsi mängu väljamõtlemisel suunama. See on ilmselt kaasaegsete laste normaalsus. Nutimaailm tungib aina varem laste ellu. Keelt on võimalik õppida ka kodust või koolist lahkumata, aga sõprus eeldab füüsilist kontakti. See on kahtlemata parim viis õppimiseks ega tahaks uskuda, et virtuaalne reaalsus vahetab füüsilise kontakti välja. Lõimumine saab toimuda ainult suheldes. Ei ole ühest retsepti, kuidas ühiskonna sidusust saavutada. On mitmeid variante ja lähenemistepanekuid, kuid keskmesse jääb suhtlus.

Enda lapsepõlve kogemusele toetudes tuginen mängule kui olulisele keele õppimise ja praktiseerimise faktorile. Tänu vanemate antud iseseisvusele kujundasime oma mängu ise ja prii keskkond aitas palju kaasa. Mäng kasvatas keeleindu. Mänguteadlase Stuart Browni uuringud paljastavad mängu olulisuse, nimetades antud tegevust „ebaproduktiivseks“. Esmapilgul „ebaproduktiivne“ tegevus võib tegelikult hoopis absoluutseks produktiivsuseks osutuda⁵⁶ Üldtuntud ütluse – mäng on väikese inimene töö – võiks parafraseerida täiskasvanute maailmas praktikaks. Teisisõnu: lapsed praktiseerivad mängu kaudu ja valmistuvad täiskasvanute eluks, niisamuti harjutame ka keelekasutust. Me harjutame, et omandada üht või teist oskust: vaimset või füüsilist. Mängus saame enamasti asju proovida, ilma et see füüsilist või emotsionaalset heaolu ohustaks. Paraku valdavad lapsi igapäevaelus ka teatud hirmud, mis on seotud teiste inimeste mõistmisega. Turvalisus tekib lihtsalt mängutegevuse tõttu⁵⁷

Näiline eesmärgi puudumine ehk mängutegevusel on 6 omadust:

- Ilmselt sihipäratu, tehtud iseenda huvides;
- Vabatahtlik;
- Ajavabadus;
- Loomulik külgetõmme;
- Improvisatsiooni potentsiaal;
- Jätkusoov.⁵⁸

Keele- ja mänguseoseid uurivad teadlased toovad välja, et „füüsiliste mängude ühendamine keele omandamise eesmärgil võib anda õppijatele rikkalikku keelekasutuse kogemuse. Õppijaid motiveerib tavaliselt keelt mõistma ja kasutama soov mängida ja võita ning nad on tavaliselt positiivsed, kaasatud, lõdvestunud, kuna ei pea muretsema keele kasuta-

mise tõttu“.⁵⁹ Iseenda, minu isa ja oma laste kogemuse põhjal mõistan mängu olulisust. Koolipingis kramplikult õpitud teooria andis teadmiste baasi, kuid harjutamisele aitas kaasa õuemäng. Sundimatus õhustikus, vormis ja avalikus ruumis oleks ka ukraina lastel stressivabam teisi lapsi ja kohaliku „(mängu)kultuuri“ tundma õppida. Uurides mängu stsenaariume ja mänguväljakute loomise vajadusi, jõudsin arusaamisele, et ei ole tarvis järjekordset mänguväljakut planeerida. Mängu loomu poolest ei ole piiritletud mänguruumi vaja. Mäng peaks olema piiritlematu ning ettearvamatu ja selle soodustamiseks peaksime võimaldama loovtegevusi soosivaid paikasid asumis või linnaruumis.⁶⁰ Niisamuti on oluline arvestada suhtlemist soosivate paikade ning tegevustega, mis sobiksid peredele vabas õhus teineteisega sotsialiseerumiseks. Sarnased sihtgrupid sotsialiseeruvad omasugustega: lapsed lastega, lastega pered, lemmikloomade omanikud, vanemad-vanaisad, üksikud noored ja vanemad inimesed. Kristiine linnaosas on mitmeid laste mänguväljakuid, mis asuvad kooliasustuste läheduses ning tegemist on linna avalike aladega (ill 16). Lisaks Kristiine linnaosale võtsin vaatluse alla Mustamäe linnaosas mõned aastad tagasi valminud Männipargi mänguväljaku. Kokkuvõtvalt on antud mänguväljakud mõeldud vanuserühmale 1 kuni 12+ ning koosnevad standardsetest moodulitest: kiiged, tornid, liumäed, liivakastid, ronimisvõrk. Vanemale vanuserühmale on pisem jalgpalliväljak, uudsetest lahendustest on kõielkõnd ja nõ trossirada (ill 17). Männipargis on lisaks eelnevalt mainitule rajatud uisuväljak, klaasseintega piknikumajakesed ning renoveeritud esinemislava.

1. Säase m.v. 2. Löwenruh m.v. 3. Pargitiigi park ja m.v. 4. Siili m.v. 5. Tondimõisa park ja m.v. 6. Tedre väliljõusaal 7. Räägu m.v.
8. Asula m.v. 9. Lutheri m.v. 10. Marsi m.v. 11. Charlottentali park.

Illustratsioon 16. Kristiine ja Mustamäe linnaosa mänguväljakute ja parkide kaardistus.

⁵⁹ B. Tomlinson and H. Masuhara, *Playing to Learn- A Review of Physical Games in Second Language Acquisition*. United Kingdom, Southport, Leeds Metropolitan University, 2009, lk 649.

⁶⁰ D. Sim, *Pehme linn. Tihedus, mitmekesisus ja lähedus argielus*. Tõlk. A.Kuntsel, Y. Alender. Tallinn: Eesti Arhitektuurikeskus, Yoko Oma, 2021, lk 114.

Illustratsioon 17. Kristiine ja Mustamäe linnaosas paiknevate mänguväljakute ja pargi standardne inventar. Klassifitseeritud vanuse astme järgi. 1.a (roosa) kuni 12.+ a (must).

Analüüsid Räägu Kooli⁶¹ olustikku ja asukohta leian, et head võimalust uute sidemete loomiseks võiks pakkuda lähedal asuv Lilleküla Gümnaasiumi koolipere. Nende kahe koolihoone teekonna vahele jäävad 4-realine autogastraal ja 20-minutiline jalutuskäik. Kahe koolipere peale on üks juhtkond, kuid erinev personal. Arvan, et sõltuvalt ainetunnist on võimalik leida ühiseid pidepunkte ja viia näiteks alustuseks läbi välisruumis ühine liikumise-loodusõpetuse tund. Räägu Koolile asub veelgi lähemal, vaid 5-minutilise jalutuskäigu kaugusel Kristiine Gümnaasium, kuid esmast ühist niidistikku ei ole. Olukord vajab kindlasti sidemete loomist ja olukorra parandamist. Kolme kooli õpilaste sünergial on suur potentsiaal, sest hetkel toimetavad ukraina lapsed ja õpetajad valdavalt omakeskis.⁶²

„Sidus ühiskond“ 2021. a tulemusaruandes on viidatud, et keele ja kultuuriõpetajaks muukeelsele Eesti elanikule peaks olema iga riigi kodanik.⁶³ Arvan, et ka minul ja minu kakskeelsel perel on rõõm sellest osake olla. Väiksemal tasandil tegelen sellega igal argipäeval. Ma usun, et nii toimib valdav osa kodanikest, kui keelebarjäär takistuseks ei ole. Keel on kahtlemata oluline, kuid veelgi olulisem on sõprussuhteid luua ja hoida. Aruanded kinnitavad taas, et ühiskonna sidusus on kasvanud ja lõimumises on toimunud positiivne areng.⁶⁴ Kahtlemata on positiivseid noote tekkinud ka tänu ruumiloojatele: meie eesmärgiks on pakkuda inimestele ruumilist ja kohapõhist kvaliteeti. Kvaliteetne ruum toob inimesi kokku ja teatud määral õpetame inimestele avatust.

⁶¹ Räägu Koolis ehk ukrainakeelses koolis õpivad õpilased 1.-6. klassini. Lilleküla ja Kristiine Gümnaasiumis õpivad õpilased 1.-12. klassini.

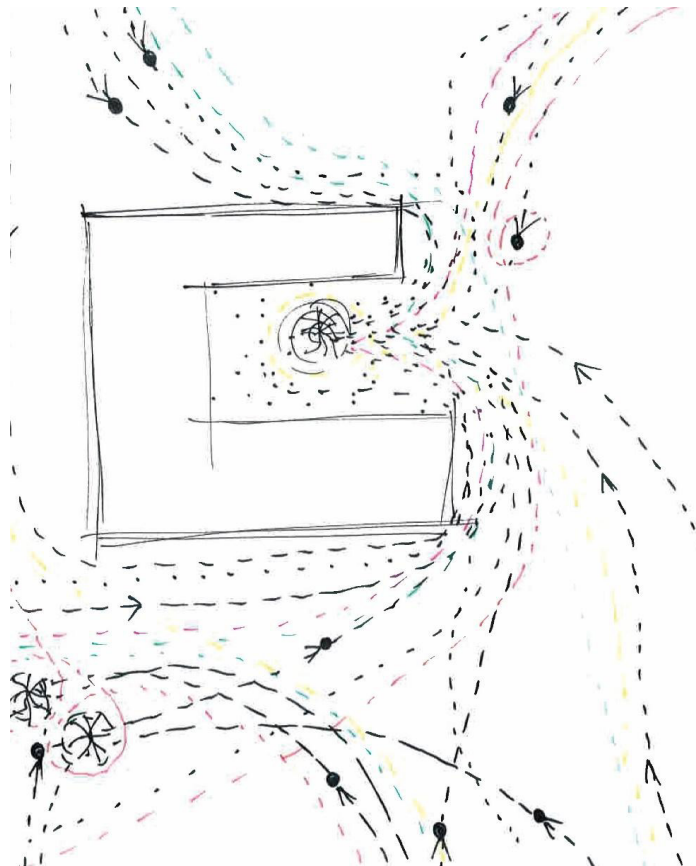
⁶² Räägu Kooli sotsiaalmeedia leht, mis kajastab ja annab ülevaate koolis toimuvast. Samal veebilehel on jäädvustatud mitmeid huvitavaid tegevusi. <https://www.facebook.com/raagukool> (autori poolt jooksvalt jälgitav).

⁶³ Sidus ühiskond. 2021. a tulemusaruanne. – Siseministeerium, 2021, lk 11. <https://www.siseministeerium.ee/sidest#aruanded> (vaadatud 4. I 2023).

⁶⁴ Samas, lk 12.

5.2 Lõimumine ruumist väljas

Lapsed on kõige aktiivsemad tänavate kasutajad ja nende arvamus oma kodulinna-linnaosa kohta on oluline.⁶⁵ Tänavad peavad kuuluma lastele. Tegu on kõige olulisema avaliku ruumiga, sest see asub kohe ukse taga ja annab lastele märkimisväärse iseseisvuse. Ümbritsevat keskkonda on soovitatav kujutada kogukonna kohtumispaigana⁶⁶, mis oleks kasulik ka teistele vanuserühmadele. See viis mind mõtteni avada Räägu Kooli kooliõu avalikkusele ning luua kohtumiste keskpunkt (ill 18). Antud punkti viivaid tänavaid on samuti tarvis kaasata ja parendada. Kristiine linnaosa on tuntud aedlinnana, sest seal on palju eramaju ja privaatseid siseaedasid. Linnaplaneerija Tim Gilli uuringutest tuleb aga välja, et eraaiad on pigem täiskasvanute unistus ja privileeg. Lapsed ja noored hoolivad sellest vähe, sest ainult vanemad soovivad oma koduhoovis korda ja rahu.⁶⁷

Illustratsioon 18. Räägu Kool. Kujuteldav kohtumiste keskpunkt.

⁶⁵ T. Gill, Urban Playground. How child-friendly planning and design can save cities. London: RIBA Publishing, 2021, lk 18, lk 23.

⁶⁶ Samas, lk 65.

⁶⁷ Samas, lk 10.

Arengukavasid ja tulemusaruandeid tudeerides jäävad silma ühiskonna sidustamise strateegiat kirjeldavad märksõnad: keeleõpe, suhtlemine, kogukondade koostöö. Laste puhul on prioriteetsel kohal lõimimine otseselt hariduse kaudu. Märkan, et puuduvad mõisted „mäng“ ja „ühis- või kaasõpe“, ja leian, et see vajab arvesse võtmist. See on suur väljakutse, sest mängud ja suhtlus on internetivõrgustikku ümber kolimas. Linlaste füüsilist distantseerumist on omakorda süvendanud Covidi viirusepuhang, mille täpsemad tagajärjed on alles selgumas.⁶⁸ Viibimine ja suhtlemine vabas õhus jääb parimaks ja tervislikumaks viisiks mistahes olukorras, sest see on teaduslikult tõestatud keskkonnapsühholoogia restoratiivsuse teooriaga.⁶⁹ Küsimus on selles, kuivõrd restoratiivne on kooli ümbruskond praegu ja kas seda oleks võimalik parandada. Linnakeskkonna võtmes on see oluline jätkusuutlik viis. Laste jaoks on mäng ja liikumine olulised. Päevakorras on laste tervisenäitajate langemine. Ka laste füüsilise aktiivsuse suurendamine on kesksel kohal.

Kolm põhjust, miks lapsed mängivad õues:

- Ühesugune mänguvajadus (ing. k *universal demand*);
- Heaolutunne (ing. k *well-being*);
- (Enese)väljendus (*expression*).⁷⁰

Varju heidavad ülemaailmse Ühinenud Rahvaste Organisatsiooni Lastefondi (UNICEF) Habitat III 2016. aasta virtuaaluuuringu tulemused, mille käigus küsiti 35 000 lapselt ja noorukilt 65 riigist arvamust oma linna kohta. Uuring kinnitas, et lapsed on ehitatud keskkonna olulisusest teadlikud ning neil on õitsemiseks vaja rohkem kui lihtsalt mänguväljakuid.⁷¹

Leidude hulgas:

- Üle 40% lastest väitis, et nad tunnevad end ühistranspordis ja oma naabruskonnast kaugemale kõndides ebaturvaliselt;
- 40% väitis, et nende linn ei tegele tervisliku keskkonna edendamisega;
- 25% ei tundnud end oma linnas turvaliselt;
- 25% ei tundnud end parkides turvaliselt.

Olukord Eesti laste seas on üllatavalt mõneti sarnane. „Laste ligipääsetavuse uuringu“ lõppraportit analüüsid leidsin mitu problemaatilist tahku⁷² Peamiselt koorub välja fakt, et nooremad koolilapsed (vanuses 7-9 aastat) on vanuserühm, mis ei ole veel piisavalt iseseisev. Linna avalikud laste mänguväljakud on nende jaoks aga juba igavad, sest seal ei ole vastavale vanuseklassile meelepäraseid vaba aja veetmise võimalusi. Samas ei ole nad oodatud teatud avalikesse ruumidesse - noortekeskus, kino, teater vms - üksi aega veetma. Sellest johtuvalt on justkui tegemist vanuselise lüngaga. Lapsed kirjeldavad mänguväljakuid igavate ja titekatenä, sest neist leiab palju beebikiikesid.

⁶⁸ T. Gill, Urban Playground. How child-friendly planning and design can save cities, lk 18.

⁶⁹ S. Kaplan, The restorative benefits of nature: Toward an integrative framework. Journal of Environmental Psychology 1995, no 3, vol 15 (September) <https://www.sciencedirect.com/science/article/abs/pii/0272494495900012> (vaadatud 6. X 2021).

⁷⁰ T. Gill, Urban Playground. How child-friendly planning and design can save cities, lk 21.

⁷¹ Samas, lk 14.

⁷² E. Järv, K. Beilmann, E. Kaljuvee, Laste ligipääsetavuse uuring. Rakendusliku Antropoloogia Keskus, Tallinn, 2020. https://www.riigikantslei.ee/ligipaasetavus?-view_instance=0¤t_page=1 (vaadatud 14. II 2023).

Uuringus osalenud laste linnaruumi kasutamise kogemus põhineb eelkõige täiskasvanute etteantud kohtadel, st laps ei lähe ise ümbruskonda avastama. Lapsevanema poolt on kindel trajektoor ette antud. Lapsevanemad küll väidavad, et lapsel on vabadus liikuda, aga tegelikult on liikumisruum ohutuse ja ettevaatusabinõude tõttu piiratud. Positiivsema tulemuse leiab, kui võrrelda teises Eesti maakonnas elavate laste koduümbruse avastamise kogemusi. Mujal maakondades, st väiksemates linnades või äärelinnades, kus on ümberringi metsad, aasad ja veekogud, kohtab laste iseseisvat ringiuitamist veidi enam. Tallinnas elavad lapsed ei kasuta linnaruumis jalgratast. Samuti ei mängita peale pikka koolipäeva koduhoovis, sest koolipäevadele järgnevad trennid ja huviringid. Kõiki tegevusi tehakse tasa suvilas või maakohas. Lapsed mainivad täiendavalt, et neil puuduvad isetegevise võimalused. Hästi palju kurdetakse pool-avalikus ruumis „oma koha“ puudumise üle. Muukeelsetel lastel on probleeme keele praktilisel tasandil, kuna ei osata ladina tähestikku ning teinekord jäädakse näiteks ühistranspordi kasutamisel hätta.

6. Välitööd II – laste käitumine kooliõuel ja linnaruumis

Kooli- ja tänavaruumi kasutuse kaardistamiseks vaatlesin mitmel järjestikul päeval Räägu Kooli, Kristiine ja Lilleküla Gümnaasiumi kooliõpilaste tegevusi koolitundide lõppemisel. Vaatluse eesmärgiks oli koguda informatsiooni laste liikumise suundade, liikumisviisi ja kooliterritooriumi, samuti laste mänguväljakute kasutamise kohta koolipäeva lõppemisel ning kas lastel tekib kokkupuuteid. Kuivõrd keeruline või lihtne on jõuda koolideni õpilase vaatenurgast. Iga vaatlus on jaotatud kooli asukoha järgi ning esitan statistikat lühikese kokkuvõttega.

6.1 Räägu Kooli ümbruskond

Vaatluse algus 12:50, lõpp 14:00.

Jalakäijad: vanemad ja nooremad möödakäijad, vankriga jalakäijad, koertega jalakäijad, teismelised, noorukid. Kokku 17 inimest.

Sõiduautod: Nõmme teelt sõitis Räägu tänavale sisse 32 sõiduautot.

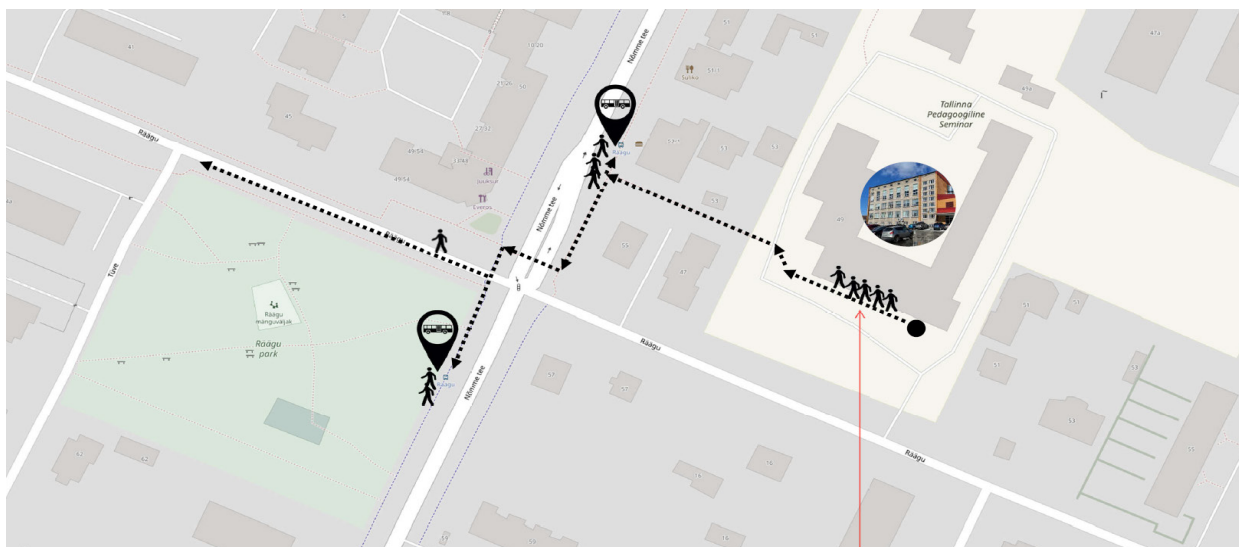
Lapsevanemad: 18 lapsevanemat, kellest 8-9 tulid jala järgi, ülejäänud sõiduautoga. Samas oli valdav laste iseseisev koolist lahkumine.

Lapsed: Räägu kooliõpilaste puhul oli märgata vanemate poolset saatmist nii jala kui ka sõiduautoga. Suurem osa lastest kasutas ühistransporti. Mõlemas Nõmme tee bussipeatuses oli märgata laste aktiivset tegevust: vestlemist, keerutamist, hüppamist, naljatamist. Väid mõned üksikud lapsed liikusid mööda Räägu tänavat Sõpruse pst poole. Mitte ükski laps ei suundunud mööda Räägu tn Tondi tänava suunas. Suurem osa lastest liikus ühistranspordiga Kristiine keskuse suunas, sellest väiksem hulk Sütiste tee suunas (ill 19).

Muud tähelepanekud: koolilapsed väljusid kooli peauksest ning jalutasid piki hoonet majadevahelise tee kaudu Nõmme tee bussipeatusesse. Mööda Räägu tänavat liikusid ainult möödakõndivad jalakäijad, v.a üks kolmene koolist väljunud laste

punt, kes lustlikult hüppasid piki kraavi. Ühiselamu poole kõndis paar noort, samuti ka mõned sõiduautod. Kõik Räägu kooli sisehoovi sisse sõitvad autod olid eesti numbrimärkidega. Mõned koolist väljunud lapsed jooksid haljasalale ning veeratasid lumepalle. Üks koolist väljunud laps hüppas teetõkiste peal bussipeatuse poole. Koolihoone on ümbritsetud aiaga.

Räägu tänaval paikneb pisipark ja mänguväljak, mida koolipäeva lõpus väisas kaks tüdrukut. Park asub kohe Nõmme tee serval bussipeatuste läheduses (ill 20). Mänguväljak ei ole aiaga piiratud. Pärast koolipäeva lõppu liikusid lapsed bussipeatustesse. Kristiine poole suunduva ühistranspordi peatuses oli rohkem lapsi kui teisel pool teed asuvas bussipeatuses. Lapsed olid bussipeatuses aktiivsed: suhtlesid omavahel, vehkisid vahetusriiete kottidega, hõikasid üle tee asuvaid klassikaaslasi, kasutasid bussi oodates mobiiltelefone.

Illustratsioon 19. Räägu Kooli õpilaste liikumisteede kaardistus.

Illustratsioon 20. Räägu Kooli ümbruskonna olustik.

6.2 Tallinna Kristiine Gümnaasiumi ümbruskond

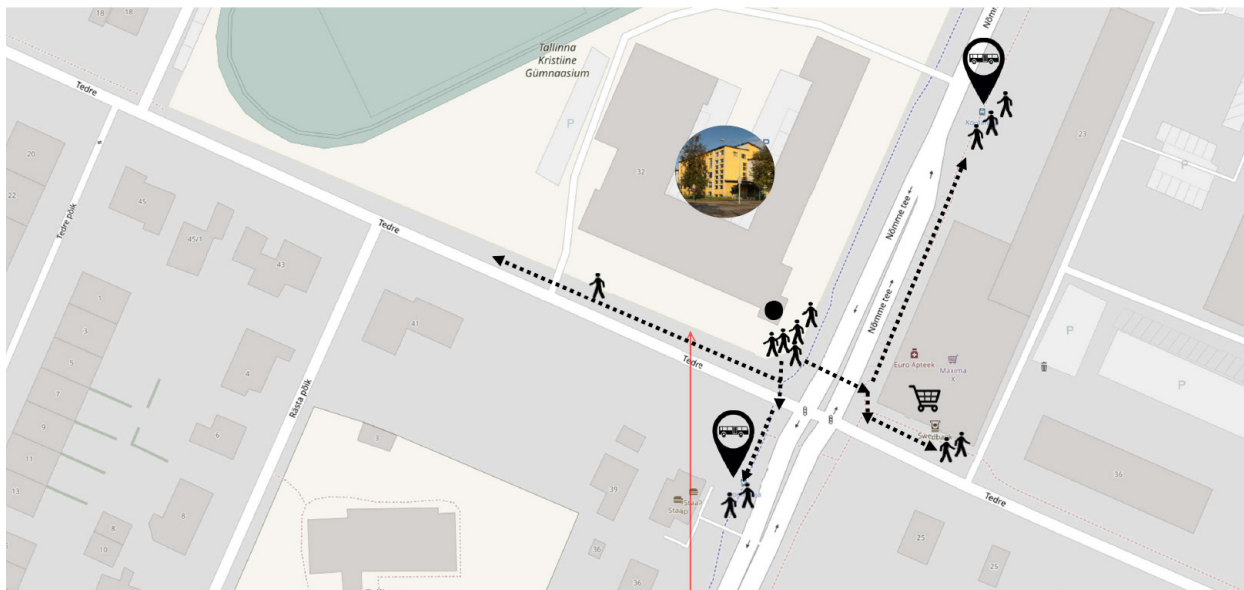
Vaatluse algus 12:50, lõpp 14:00.

Jalakäijad: Kuna koolimaja asub Nõmme tee ja Tedre tänava ristmiku keskmes, on antud ala väga aktiivse liiklusega. Ühistranspordi peatuse kõrval asub kiirtoidu söögikoht.

Sõidua autod ja ühistransport: Väga aktiivne mootorsõidukite piirkond.

Lapsed: Koolist lahkuvad lapsed suundusid mööda Tedre tänavat Sõpruse pst. poole, Nõmme tee ühistranspordi peatustesse ja üle tee asuvasse toidupoodi (ill 21).

Muud tähelepanekud: Koolihoone territooriumil asub staadion. Staadionil toimus parasjagu trenn või kehalise kasvatus tunde, lapsi oli tol hetkel vähe. Koolihoone on ümbritsetud aiaga. Hoone sissepääsust vasakule on kõrgete puude külge rajatud madal seiklusrada (ill 22).

Illustratsioon 21. Kristiine Gümnaasiumi õpilaste liikumisteede kaardistus.

Illustratsioon 22. Kristiine Gümnaasiumi ümbruskonna olustik.

6.3 Tallinna Lilleküla Gümnaasiumi ümbruskond

Vaatluse algus 13:05, lõpp 13:40

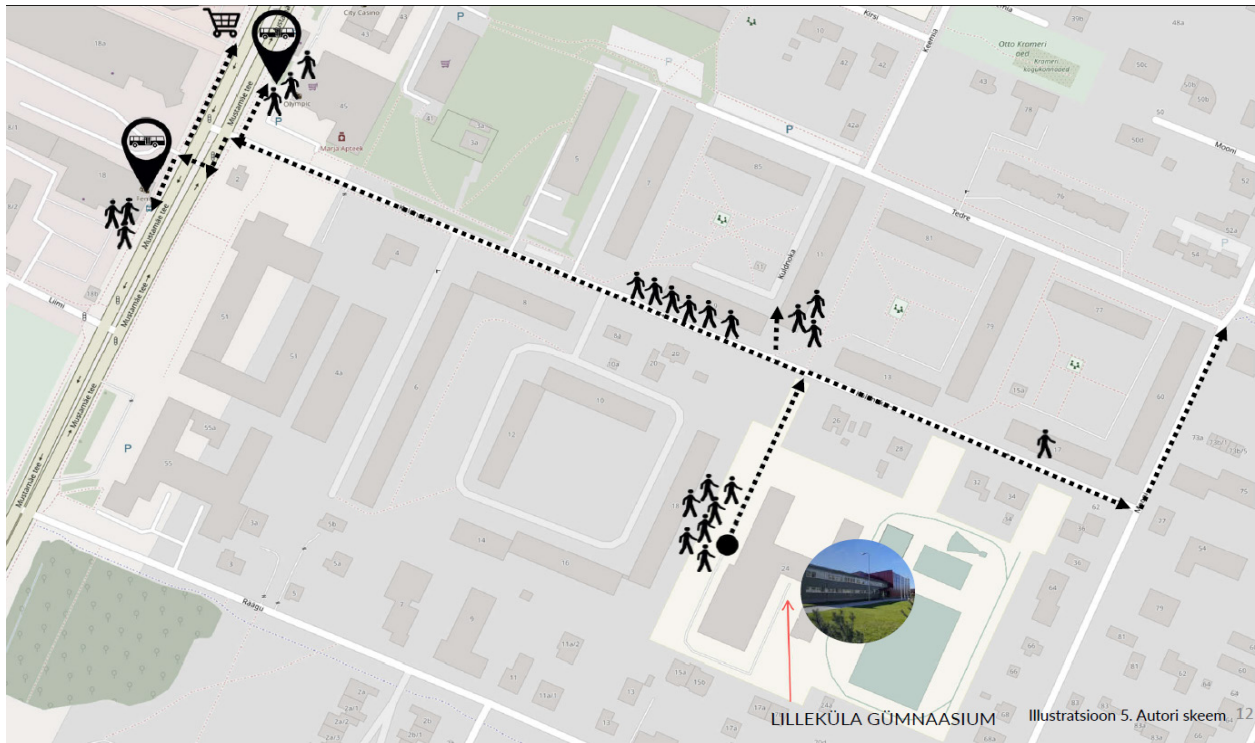
Jalakäijad: Tänaval liigub palju eakaid inimesi.

Sõiduautod: sõiduautode läbisõit Kuldnoka tänaval 15 tk, kooli territooriumile sõitis sisse 4 autot.

Lapsed: Kõik lapsed lahkusid koolist omal käel, lapsed liikusid nii pundiga kui ka ühekaupa. Lapsed liikusid mööda Kuldnoka tänavat Mustamäe tee poole, mõned lapsed suundusid kortermajade vahelise tunneli kaudu sisehoovi, mõni üksik suundus mööda Kuldnoka tänavat Sõpruse pst suunas (ill 23). Teel Mustamäe tee poole lapsed vestlesid, vaatasid telefone, arutasid, jooksid autode vahel, ukerdasid lumehunnikute otsas. Tänaval juhuslikult leitud esemed (tennisepall) elavdasid lapsi ja sündmuskohalt lahuti joostes. Kaks tüdrukut kõndisid lauldes. Üks laps tuli tagasi kooli, käes küpsisepakk.

Muud tähelepanekud: Koolihoone asub Kuldnoka tänaval. Koolilaste liikuvus on orienteeritud pigem Mustamäe teele. Võõrastele sissepääs kooli territooriumile ilma juhtkonna nõusolekuta on keelatud (värava peal ripub suur silt) (ill 24). Lilleküla Gümnaasiumi territooriumile pääseb vaid Kuldnoka tänavalt. Kool on ümbritsetud hoonetega, st. asub eramajade keskmes. Kooli lähedal asuvad Kullo Huvikeskus (uue hoone valmimine on planeeritud 2025. a) ning Löwenruh park. Olemasolev mänguväljak on võrdlemisi populaarne väikelaste seas, kes külastavad mänguväljakut koos vanemaga, kuigi antud kellaajal mänguväljakul kasutajad puudusid. Kuldnoka ja Mustamäe tee ristmikul paiknevad kaubandus- ja meelelahutushooned. Lapsed liiguvad pärast koolitunde üle tee suurde toidupoodi (Marienthali keskus). Paarisaja meetri raadiuses asuvad kolm kasiinot (mõlema ühistranspordipeatuse kõrval), autotarvikute ja kasutatud riide pood, samuti grillibaar. Ühes trollipeatuses asub toidukiosk, mida lapsed uurisid. Lapsed kiirustavad trollipeatusesse ja võimalusel söövad, kui ühistransporti ootavad. Samal tänaval liigub palju eakaid inimesi, kes samuti toidupoodi suunduvad (käes ostukotid või ratastel järel veetavad ostukotid). Välitööde käigus jõudsin järel-dusele, et kooliõpilastel puuduvad ühised kokkupuutekohad. Kolme kooli kooliõpilastel on oma liikumistrajektorid ja -suunad.

Illustratsioon 23. Lilleküla Gümnaasiumi õpilaste liikumisteede kaardistus.

Illustratsioon 24. Lilleküla Gümnaasiumi ümbruskonna olustik.

Kokkuvõte ümbruskonna vaatlustest:

Välitööde käigus veendusin, et kooliõpilastel on oma liikumistrajektoorid ja -suunad. Lapsed ei kasutanud mänguväljakuid. Suunduti otse ühistranspordi peatustesse. Vahel ka poodi sõltuvalt kooli asukohast. Koolihoovid on suletud piirdeaiaga kõrvalmöödujate jaoks. Sellele viitavad sisenemise keelusildid. Räägu Koolis oli märgata lapsevanemate poolset saatmist, mujal mitte. Koolid on väga privaatset kõrvalmöödujate jaoks.

6.4 Ring ümber Tedre-Räägu tänavate

Kristiine linnaosast parema ülevaate saamiseks otsustasin ette võtta ringkäigu mööda Tedre ja Räägu tänavat, mis moodustavad jalakäija jaoks hea jalutusringi. Antud teekonnal on kõik tänavad mootorsõidukitega läbitavad. On mitmeid tupiktänavaid, kuid kõik piirnevad erahoovidega. Jalutades suunas Nõmme tee-Tedre-Mooni-Räägu, tundsin end jalakäijana turvaliselt. Kõige eba-meeldivamaks osutus Sõpruse puiestee ületamine: otse Räägu tänavale ei olnud võimalik pääseda ning tuli teha kõrvalepõige. Seevastu Tedre tänava poolt Sõpruse pst ületamine oli jalakäija jaoks lihtne ja loogiline. Rekonstrueeritud Tedre tänav on samuti turvalisemaks muudetud, eraldades kergliiklusteed sõiduteest, kuid kohapeal tekitasid mõned asjaolud küsimusi (ill 25).

Illustratsioon 25. Ring ümber Tedre ja Räägu tänavat.

Ülevalt alla, vasakult paremale: Löwenruh pargi sekluspark, Tedre tänava vaated.

7. Disaini teekond

7.1 Magistristuudio residentuur Heimtalis, Viljandimaa

Sügissemestril Heimtalis magistristuudio residentuuris, kui mul oli oma uurimistööst alles õrn ettekujutus, lõin juhendajate poolt suunatud töötoas juhuslikest kätte sattunud asjadest oma esimese keeleteemalise mängukatsetuse nimega „Hari“. Mängu eesmärgiks oli inimestele mulgi murret õpetada. Mängu läbiviimise asukohaks oli nimetatud loodusega ümbritsetud maja, täpsemalt siis taluõu, kus paiknevad ilusad viljapuud, metsapuud, kasvuhoone ning kuur. Esialgne ülesanne õpetada mulgi ning slängi keele segu osutus minu silmis vastuoluliseks, sest släng on vulgaarne ja loodust puudutavat konteksti pole. Jätsin slängi õpetamise seekord vahele. Keelemängu koostamiseks võtsin aega ning tegin ümbruskonnale tiiru peale, et tunnetada kohta ja märgata loodust. Minu lühikesele teekonnale jäid tühjaks näritud kastanimunad, küpsenud kibuvits, krabisevad kuivanud puulehed, kurepesa, põld, hernehirmutus, vallakool-muuseum, lõkkeplats, kinoõhtu sildid, vana kultuurikeskus, kõrrelised, söidutee, taluvärv ja õu (ill 26). Ümbruskonda üle vaadates ketrasin peas mõtteid, mida sooviksin siinset keskkonda arvestades õpetada. Eesmärk oli pakkuda avastamisrõõmu ning siduda mäng asukohapõhise loogikaga. Mäng, mida on võimalik mängida nii indiviidi kui ka grupina, punktidega ja punktideta. Sel korral otsustati, et mängitakse koos ning ilma võidu eesmärgita.

Illustratsioon 26. Heimtali vallamaja õu.

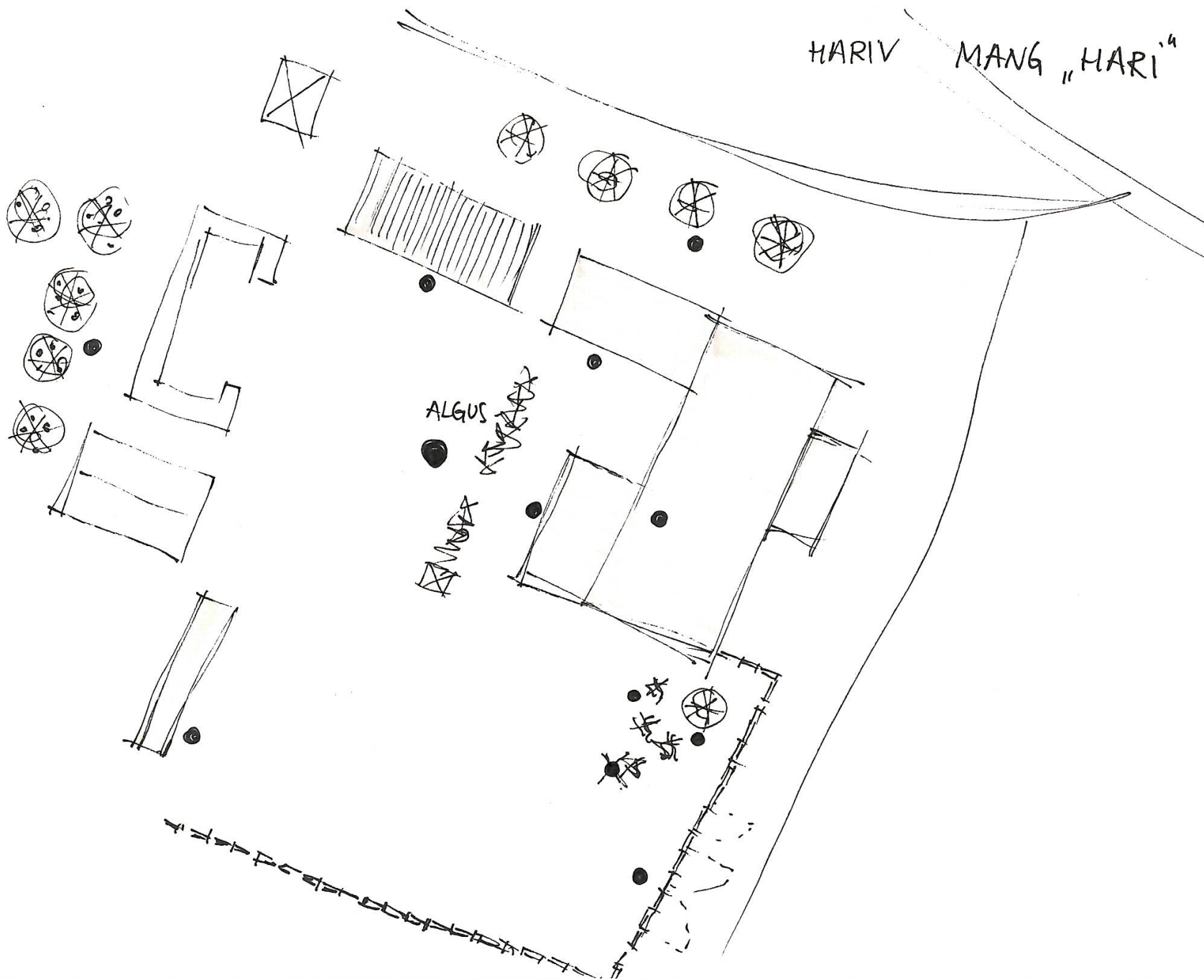
Järgnevad mõtted mängu ülesehituse kohta. Kas luua mäng „külm-soe“ mängu põhimõttel, kas luua mõni konkreetne rada või kasutada hoopiski lõngakera, mis õpetab mängijatele keelt jupikaupa? Kas moodustada lõpuks näiteks mõni lause? Loomulikult ei olnud viimane mõte kuigi teostatav, sest mina kui õpetaja õpetasin enda jaoks tundmatut keelt. Uurides põhjalikult mulgi keele töövihikus pakutavate sõnade temaatikat, koostas nimekirja nimisõnadest, mis haa-
kuvad olemasoleva ümbruskonnaga.

*Ehvt, **japs, kammer**, kamps, kapust, kargame, karumari, kasume, kotus, kuul, kuulmeister, **kõiv**, lige, liim, lämi, mesiling, **penk, riha**, rutstükk, **sann**, sirk, **sitikmari**, taller, tinapulk, **uibu, uss, ussaid**, vabarn, vehverments, **värm** (rasvase kirjaga on mängus kasutatud mulgikeelsed sõnad).*

Olin otsustanud mängu ülesehituse. Taluõuele paigutasin kõrrelisi, mille külge olid seotud sildid sõnadega. Kõrrelised olid paigutatud oletatava objekti juurde. Samas oli ümbritsev eksitav, kui paigutasin sildid konkreetsest objektist veidi eemale (ill 27). Mängijatele olid ette antud sõnad ja asukoha kaart (ill 28), mille abil orienteeruda ning sõnadele eestikeelsed tähendused leida. Ilmselt oleks olnud mängukogemuse parandamiseks mõistlik nummerdada nii sõnad kui ka asukohapunktid, kuid konkreetsete mängijate puhul jätsin selle tegemata. Mäng õnnestus, osalejad tundsid elevust ning kogesid positiivseid emotsioone. Antud mängukatse tõestas, et mängides kogeme heaolutunde, mängida meeldib kõigile ning antud kogemus pakkus seotuse tunde. Ehtne loodus on heaks mängutegevuse aluseks, kuna loodusel on nii palju meile õpetada.

Illustratsioon 27. Kõrrelistega tähistatud objektid.

Illustratsioon 28. Asukoha skeem leitavate sõnadega ja punktidega.

7.2 Esimene lõim

Esimene lõim on tegelikult minu kui lõimunud isiku orgaaniline tulem. Monoloog minus eneses. Mul ei ole vahet, mis keeles ma kirjutan või räägin. Mulle meeldib suhelda nii eesti kui ka vene kogukondadega, eriti meeldivad mulle üksteist tolereerivad inimesed. Mulle teeb haiget, kui kogukonnad üksteist ei mõista.

SÕNA СЛОВО – СЛОВО SÕNA
НАЧИНАЕТСЯ ТÄHEGA S-C NAGU СЕКРЕТ
В ЧЁМ SALADUS MA EI SAA ARU
ВЕДЬ ТЕМАС ОН ОТВЕТ - ТЕАД ИЛИ НЕТ?
ДОЛГО ДУМАЛА, KES MA OLEN
TULEB VÄLJA, ЧТО ЕСТЬ ОТВЕТ
КАУА МÕТЛЕМА НЕ НАДО
LIHTSALT ПОСМОТРИ MULLE SILMA
ТЫ ЖЕ ТЕАД
ОТСИН ДРУГА, ЕТ УЗНАТЬ ТЕМА SALADUS
ДАВАЙ SAAME TUTTAVAKS –
TERE-PRIVET
IDENTITEET.

7.3 Rännak tagasi enda lõimivasse kodulinna

Enda lõimumise arusaamiseks ning analüüsimiseks otsustasin rännata füüsiliselt ja mõtteliselt tagasi kodulinna tänavatele. Ma soovisin mõista, kuidas minu enda lapsepõlve kodulinn on mind mõjutanud. Küllastasin oma Läänemaal Uuemõisas elavaid vana- maid korra kuus ning väisan linna. Sel korral tahtsin ette võtta kulgemise mööda tuttavaid, ent unustatud kooliradu, mida läbisin igapäevaselt koolist koju või kodust kooli minnes. Läksin ajas tagasi umbes 15 aastat. Kohe, kui keskkool oli lõpetatud, põgenesin sellest linnast, sest nägin oma tulevikku ainult pealinnas. Teismelisena oli minu üheks suurimaks unistuseks Haapsalust ära minna. Samad unistused olid põhimõtteliselt kolmel neljandikul minu klassikaaslastest nii ühest kui ka teisest gümnaasiumist.

Lapsena nägin linnas enda ümber seda, mis oli tol hetkel olemas. Kõndisin hruštšovkadest mööda ega mõelnud, mil- list narratiivi need kannavad. Olin jalakäija, olin laps ning mul oli ilmatult aega ringiuitamiseks. Nagu igas Eesti nurgas olevad nõukogudeaegsed kortermajad ei tekitanud need minus küsimusi. Tol hetkel ma ei teadnud, mulle ei räägitud ja ma ei mõelnud nende hoonete tekkeloole. Paneelmajad olid minu jaoks juba siis koledad ja mitte midagi ütlevad. Arvasin, et see on normaalsus. Küll aga huvitasid mind kõik ülejäänud väikelinnas paiknevad puitmajad ja nende vä- lisilme: värviline laudis, puidust pits, tornid, mitmed kauni arhitektuuriga poollagunenud puitmajad. Mulle tundub, et Haapsalul on isegi oma värv. Olin lapsena jala ja bussiga liikuja. Tihedate kolimiste ja kooli vahetamise tõttu tekkisid mitmed erinevad trajektoorid, mida mööda liikusin. Veidral kombel, vaatamata suurele soovile pealinna kolida, paikneb Haapsalu minu hinge sügavuses ja kutsub mind taas enda juurde tagasi. Olen peamiselt Tallinnas, kuid hing ihkab tagasi.

Minu jaoks oli Haapsalus kahte tüüpi kohti: need, kus oli hea olla, ja teised, kus ei olnud. Viimasesse kuulus kool. Kõige paremini tundsin ennast loomulikult kodus ja Haapsalu Noorte Huvikeskuse huviringis, mis asus vanalinnas pööningu korrusel. See oli maja, kus tundsin tegutsemisvabadust (ill 29). Eriti põnev koht selles majas oli pisike uk- sega suletav erker. Selles majas tundsin lapsena iseseisvust ja usaldust. Lapsed suhtlesid avatult ja jagasid töö- vahendeid, jagasid üksteisega mõtteid ja ideid. See oli koht, kuhu kedagi ei sunnitud tulema, ning kõik ootasid süa- tulekut. Usun, et see oli nii selle maja kui ka õpetaja teene. See vastab täpselt keskkonnapsühholoogi Grete Arro teooriale, kust tuleb lapse õppimise motivatsioon ning suhestumine ruumidega. Siin on teatavad punktid, mida tuleks ukraina laste lõimumise konteksti üle kanda. Kõik lapsed vajavad ruumitäie võrra rohkem seotuse ja terviklikkuse tunnet.

Illustratsioon 29. Puitmajake Haapsalus. Haapsalu Noorte Huvikeskus aastal 1949–2004.⁷³

⁷³ Haapsalu Noorte huvikeskuse koduleht. <https://www.noor.haapsalu.ee/ajalugu/> (vaadatud 7. XI 2022).

7.4 Teine lõim

Teine lõim on mõtisklus seotust tekitavast ja lõimuvast ruumist. Monoloog minus eneses, kus ma arutlen eesti keele klassiruumi ruumilistest omadustest, mis imuvad meie kehasse ja talletuvad mällu. Ruumidest, mis on osa lapse isiksuse kujunemisest. Enda koolimaja mälestuste pinnale tõusmine.

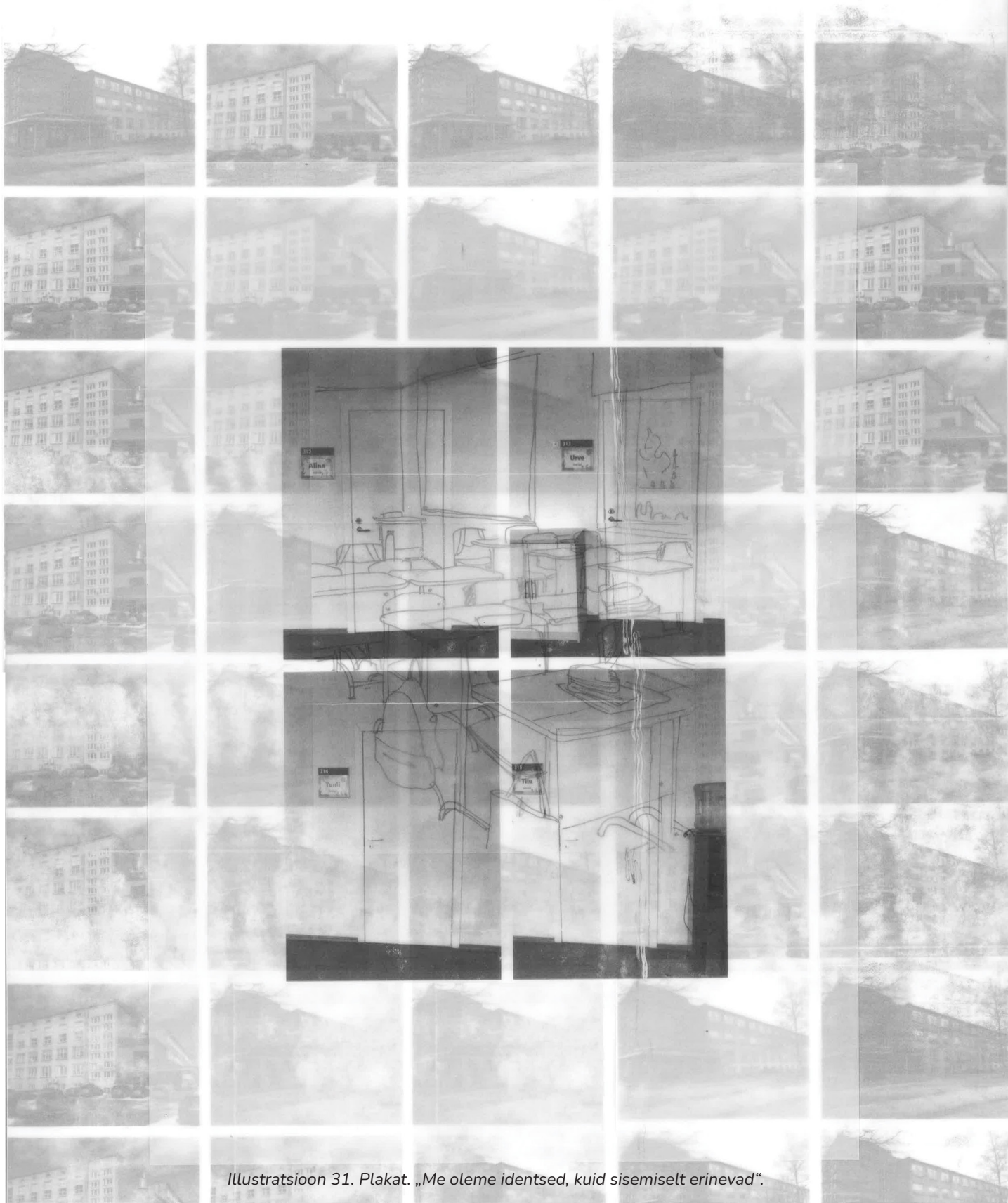
Eesti keele klass (ill 30). Eesti keele ukсед vajavad avamist - nii ukraina koolis kui ka Tallinnas, Ida-Virus, Tartus, igas Eestimaa nurgas. Makett kui metafoor. Jäik punutud ruum, mille vahel puudub sideaine. Paines aga pingul, jäik, tihe, kaalutletud. Kuigi mõtteliselt oli soov luua „pehmet“ kootud ruumi, tulemus on hoopis vastupidine. Viitab valele võttele ja materjalile. Kokku kootud ja üllatusi täis ruumielement. Mis on seost sellel punutud töö? Eriline ja soe mälestus on ühest Haapsalus asuvas puitmajakesest, mille pööningu korrusel toimus Noorte huvikeskuse käsitööring. See oli eriline koht, kus tundsin ennast vabalt ja eri emakeeltega lapsed mõjusid minule kui miskit „eksootilist“ ja paeluvat. Jätkasin samas ringis käimist ka siis kui vahetasin vene kooli eesti kooli vastu. Vastupidiselt minu koolile, mis oli ehitatud nõukogude ajal, on selles väikeses puitmajakeses eredalt säilinud mälestused. **Unikaalsuse puudumine – identiteedi leidmine** (ill 31). Kummaline tunne kerkis esile, kui külastasin Ukraina Räägu tänava kooli. See näotu hoone massiiv on üks ühele minu Haapsalu kooliga. Tol hetkel tabasin ennast mõttelt, et minu kool on nüüdseks vana ja väärtusetu. Seisab tühjalt linna südames ja selles pole ühtegi ruumitait väärtust ega autentsust. On kahetised tunded. See kliiniliselt surnud Haapsalu eesti kool ja vene koolihoone kummitus on osa sellest, kes ma olen täna. **Tuumsõnade rägastik** (ill 32). Sõnade mäng. Lõiming ei pea olema korrapärane, vaid ka diagonaalne, teistsuguse mustriaga. Näen potentsiaali kududa kokku ukraina ja eesti kooliõpilasi. Üks juriidiline asutus ja juhtkond kahe koolihoone peale, mida täiendab totaalselt mängust väljas olev kool. Erinevate kodukeeltega õpilased üksteisest jalutuskäigu kaugusel. Sõpruskoolide olulisus lõimumise kontekstis.

Illustratsioon 30. „Läbi põimitud ruum“.

Illustratsioon 32. Plakat. Tuumsõnade rägastik.

Illustratsioon 31. Plakat. „Me oleme identsed, kuid sisemiselt erinevad“.

8. Disainprojekt

Disainprojektis asusin otsima vastloodud ukraina kooliõuele mängulise ja jagatud ühisruumi lahendust.

8.1 Tagasi realsuses. Räägu tn. 49 haridusruumi analüüs

Illustratsioon 33. Räägu Kooli olemasolev asendiplaan.

Räägu tn. 49 hoone on ehitatud haridusasutuseks ning võeti esmaselt kasutusele 1966. aastal. Tegemist on nõukogudeaegse U-kujulise tüüpprojekti⁷⁴ järgi ehitatud neljakorruselise hoonega (ill 33). Hoones on erinevatel aastatel tegutsenud meditsiini ja pedagoogika õpet pakkuvad koolid – nii Meditsiiniline Keskkool⁷⁵ kui ka Tallinna Pedagoogiline Seminar⁷⁶. Viimasele kuulub hoone tänase päevani. Koolihoone oli koheselt planeeritud vanema vanuserühmaga õppurite jaoks. Tulenevalt Ukraina sõjast 2022. aasta kevadel andis Tallinna Ülikool hoone kasutuse Tallinna linnale Ukraina sõjapõgenike laste kooli asutamiseks, mille eest kannab hoolt Tallinna Lilleküla Gümnaasiumi juhtkond. Hoone juurde kuulub 17196 m² suurune maa-ala, kus muuhulgas paikneb kaks amortiseerunud korvpalliväljaku suurust platsi (ill 34). Antud väljakud on käesoleval hetkel suletud piirdeaiaga ja nii on ümbritsetud võrkaiaga ja väravatega ka kogu kinnistu. Algset hoone ümber paiknevale alale ei olnud ettenähtud mootorsõidukite parkimist. Hoone sissepääs on pööratud lõunapäikese poole ning sellest tulenevalt on U-kujuline sisehoov valgusvaene ja tinglikult öeldes elutu. Kinnistu haljastuses on keskel kohal madala rohemuruga kaetud haljasalad, läänepoolset külge ümbritseb sireli põõsastik, hoone ees ja taga on võrsunud erinevat sorti ja klassi puittaimestikku: tamme-, kastani- ja poolkõrged okaspuud. Lisaks koolihoonele paikneb samal kinnistul Tallinna Ülikooli õpilaskodu, kuhu jalakäija pääseb ligi Räägu tänavalt, Nõmme teelt ning Siidisaba tänavalt. Mootorsõidukid pääsevad antud alale vaid Räägu tänava sõiduvärava kaudu. Tallinna Kristiine linnaosa üldplaneeringu järgi on üldiseks arengusuunaks säilitada Räägu tänavat kui väikeelamute alana. Miljööväärtuslikku hoonestuspiirkonda antud piirkond ei kuulu.⁷⁷ Miinusena on antud linnaosas kõige vähem haljaslasi, st ka Linnu tee-Nõmme tee piirkonnas.⁷⁸

Ehitist ümbritsevad eramud, kortermajad, töötushooned ja toitlustusasutused. Eestis on nõukogude ajal identse projekti järgi ehitatud kümneid koole ja umbes 60 aasta möödudes on mõned neist ka renoveeritud (ill 35).

Illustratsioon 34. Koolihoone vaade linnulennult. Maa-ameti fotod.

⁷⁴ RPJ "Eesti Projekt" tüüp nr 2-02 AI-3, Tallinna Linnaarhiiv.

⁷⁵ Tänapäeval Tallinna Tervisehoiu Kõrgkool.

⁷⁶ Tallinna Pedagoogiline Seminar ühines Tallinna Ülikooliga. - Tallinna Ülikool 27. VIII 2012, <https://www.tlu.ee/uudised/tallinna-pedagoogiline-seminar-uhines-tallinna-ulikooliga> (vaadatud 19. III 2023).

⁷⁷ Tallinna Kristiine linnaosa üldplaneering, Üldised arengusuunad, 2015, <https://www.tallinn.ee/et/ruumiloome/kristiine-linnaosa-uldplaneering-kehtestatud> (vaadatud 19. III 2023).

⁷⁸ „Tallinnas on haljasmaid kokku 43,3 km² ehk ligi 100 m² elaniku kohta. Haljasmaid jaotuvad linnas väga ebaühtlaselt – kõige rohkem haljastuid on Nõmmel, kõige vähem Kristiine linnaosas. Eeldades, et lühiajaliseks puhkuseks vajaminev lähim park (haljasala) ei tohiks olla rohkem kui 300 m kaugusel.“ Tallinna Kristiine linnaosa üldplaneering. Haljasus- ja puhkealad, 8.1 Arengusuunad, <https://www.tallinn.ee/et/ruumiloome/tallinna-uldplaneering> (vaadatud 19. III 2023).

Illustratsioon 35. RPJ "Eesti Projekt" tüüp nr 2-02 AI-3. Endine Haapsalu Gümnaasium, Tallinna Kristiine Gümnaasium, Tallina Kadrioru Saksa Gümnaasium, Tapa Gümnaasium. Fotod: Autori foto, Tallinna Linnavalitsus, Eesti Rahvusringhääling, Wikipedia, Õhtuleht.

Sügise hakul, kui külastasin vastloodud ukrainakeelset kooli, vaatas mulle vastu mõistagi rahutu ent samas toimekas õhkkond. Ajutise õppevõimaluse saanud laste meele seisund oli ärev. See oli eriti tähelepanuväärne ja väljapoole suunatud poisslaste puhul. Kooli juhtkond selgitas, et tegemist ei ole tavapärase sisseelamisega. Tähtsusetult esimesena ja kiiremas korras oli vajaliku klassiruumide inventari organiseerimine ning õppevahendite hankimine. Paar nädalat kestnud õppetöö tulemusena märkasid õpetajate ja laste poolt siseruumide kodustamise võtteid – seintel olid eksponeeritud laste poolt joonistatud pildid ja aplikatsioonid (ill 36). Arusaadavatel põhjustel ei ole kooli eestvedajal hetkel ei ajalisi ega majanduslikku ressursi, et tegeleda välisruumi korrastuse ja kvaliteedi tõstmisega ning õuevahetunniks sobivate tingimuste loomisega. Ma ei saa eeldada, et Räägu Koolis korraldatakse õpet „Liikuva kooli“ programmi põhimõttel, kuid väikeste sammude kaupa oleks mõistlik sellega algust teha, sest 2023/2024 õppeaasta avalduste vastuvõtt on alanud ning kooli on oodata uusi ukraina õpilasi.

Illustratsioon 36. Koolilaste esimesed pildid.

8.2 Sihtrühma lähteinfo kogumine

Lähteinfo ja statistilise info kogumiseks koostas koolilastele 15 küsimusest koosneva küsimustiku kahes erinevas keeles: eesti ja ukraina keeles. Minu sooviks oli küsitleda kolme kooli valimit ning saatsin küsimustikud kolme kooli: Räägu Kooli, Tallinna Lilleküla Gümnaasiumisse ja Tallinna Kristiine Gümnaasiumisse. Arvestades, et ukraina lapsed õpivad eesti keelt võõrkeelena, tõlkisin küsimustiku ukraina keelde ning pakkusin võimalust tuua ankeetid kooli paber kandjal. Räägu Kooli projektijuht arvas, et lapsed ei täida elektroonilist küsimustikku ei koolis ega kodus. Küsitluse eesmärk oli selgitada välja laste vabaaja tegevusi, lemmikute mängude, meeldivate ja ebameeldivate mänguväljakute ja hobide kohta. Samuti uurisin lastelt, mis transpordivahenditega nad jõuavad kooli, kas neil on sõpru teistest koolidest ja muuhulgas millest nad tunnevad puudust koolis, kooliõuel ja linnaruumis.

Küsimustik oli koostatud lastele vanusevahemikus 6-10 eluaastat. Räägu Kooli projektijuht otsustas küsitluse kaasata vaid kolmanda klassi paralleele ning kokkuvõtteks sain 55 täidetud ukrainakeelset ankeeti. Vastavalt antud otsusele kohandasin eestikeelse küsitluse samuti 3. klasside jaoks. Vastuseid tõlkides ja läbi töötades järeldasin, et ukraina kooliõpilased tunnevad koolipäeva jooksul puudust õues viibimisest ning lemmikutest õuemängudest. Vastajate hulgas on mitmeid, kes sooviksid koolialale jalgpalli väravaid, üldist mänguala, väikseid majakesi, rohkem taimi ja puid. Mainiti ka ujulat ja raamatukogu. Siseruumi kvaliteedi puudustest toodi välja pehmete istumisalade vähesus, vähene rohelus ning üldised kaunistused. Ilmselt ei ole konkreetsel koolihoonel võimalik kogu küsitud kvaliteeti pakkuda, kuid nii mõnigi lahendus on lihtsasti parandatav ja teostatav. Küsitlusele vastanud laste vanus oli vahemikus 9-11. Antud vanus erineb juba selle poolest, et lisaks mängudele meeldib lastele lihtsalt suhelda ja näiteks sõbraga erinevatel teemadel vestelda. Mängutegevus on siiski veel aktuaalne, kuid vaikselt vestlemise ja nõ rahulike sotsiaalsete tegevustega asendumas.

Küsitluse hulka kuulus küsimus ühise õppimise soovi kohta eesti keelt kõnelevate lastega ja vastupidi. Üle poole ehk 75% ukraina lastest tahaksid õppida koos eesti lastega. Vaid mõned ehk 18% vastasid küsimusele eitavalt. Usun, et siin on mitmeid põhjuseid, miks osa ei soovi ühist õppimist. Kõige lihtsamaks põhjuseks võib olla keelebarjäär. Ligipääsetavuse kohta selgus küsitlusest, et kolmanda klassi lapsed saavad kooli valdavalt ühistranspordiga, sh mõni laps saabub kahe bussiga. Küsitluse tulemusest on tunda laste avatust. Lastel on reaalne soov mängida ja selles vanuses on lapsed valmis uusi sõprussuhteid looma. Sisearhitektina tahaksin parandada laste kooliruumi kvaliteeti, aga mõistan, et hetkeolukorras on lõimumise eesmärgil tarvis ruumist välja liikuda. Küsitluse tulemusest järeldan, et ekraanide küllusest olenemata meeldib ukraina lastele õues lihtsaid mängude mängida: jalgpalli, rahvastepalli, kullimängu, peitust ja muid vabas vormis seltskondlikke mängude. Lapsed sooviksid vabas õhus piknikut pidada.

Lapsed käivad aktiivselt tennis ning osalevad huviringides. Hetkel pakutakse Räägu Koolis õppivatele lastele huviharidust laulmises ja tantsimises. Tulemustest ei õnnestunud välja lugeda, kus korvpalli- ja jalgpallitrennid toimuvad. 30% vastajatest ei osale hetkel üheski tennis ega huviringis, 5% jättis küsimuse vastamata. Mõned üksikud lapsed kirjutasid juurde, et koolist vaba aega veedavad nad Kullo keskuse huviringides ja Lilleküla Gümnaasiumis. Sellest tulenevalt on neil lastel ka mõned eestlastest sõbrad. Aprilli alguses küsitluse vastustele järele minnes nägin koolilapsi esimest korda vanal tühjal spordiväljakul värsket õhku hingamas ja askeldamas. Uurisin projektijuhilt taas laste olemise kohta. Sain kinnituse, et lapsed on veidi kohanenud, kuid stabiilsust kui sellist veel ei ole – osa peresid on tagasi läinud ja ka edasi liikunud. Mõõdamines uurisin täpsemalt ka tühjal platsil õues mängivate koolilaste kohta. Selgus, et vaid esimese klassi lapsed käivad kord päevas enne söögivahetundi õues, sest kõik ei mahu korruga sööklasse ning noorematel lastel kulub söömisele rohkem aega. Sellest ajendatuna on esimesel klassil nõ kohustuslik õuevahetund ja teistel klassidel ei ole võimalust koolipäeva jooksul värskes õhus viibida. Küsitluse vastused on leitavad Lisast nr. 1.

Eesti koolilaste küsitlusest selgus, et 70% pigem ei sooviks õppida koos ukraina lastega. Küsimustele vastajaid oli kokku 21 inimest. Peamise põhjusena toodi välja, et ukraina lapsed ei oska eesti ega inglise keelt. 48% lastest on sõpru, kelle kodukeel ei ole eesti keel ning 43% lastest ei ole ühtegi sellist sõpra. 76% lastest võtavad aktiivselt osa huviringidest ja trennidest. Levinud vastused olid robotika ja kunstiring, teisel kohal ujumine, jalgpall ning akrobaatika. Eesti koolilastele meeldib väga käia üksteisel külas ning küsitlusest selgub, et võrreldes ukraina lastega mängib eesti laps mõnevõrra vähem lihtsaid aktiivseid õuemänge. Vähemalt üks laps vastas, et ta sooviks näha rohkem lapsi tänavatel mängimas. Mänguväljakute eelistuste koha-pealt vastasid lapsed enim meeldivateks kohtadeks Räägu, Löwenruh ja Politsei parki, sest seal on võimalik ronida, kiikuda, treenida. Samas töid lapsed välja oma eelistusi mänguväljaku suuruse kohta, et neile ei meeldi liiga suured alad, kus on palju kasutajaid korraga. Mõned lapsed vastasid, et nad ei käi mänguväljakutel. Küsitluses uurisin lastelt, millest nad tunnevad puudust koolis, õues või tänaval. Eesti lapsed tunnevad puudust pingi-pongi laudadest, võrkpalliplatsidest, sulgpalliväljakutest, liumägedest, uisutamiseväljakutest, suusaradadest, linnumajadest, peenardest, jalgpalli platsidest, pinkidest, sõpradega vestlemiseks varjulistest kohtadest, lastest tänavatel ja kommipoodidest. Eesti koolilaste küsitluse tulemus on leitav Lisast nr. 2.

8.3 Ideekavand

„Disain on üldine inimtegevus, mille abil me maailma mõistame ja kujundame. [---] Disain kui aktivism. Miski, mis ei ole veel reaalsuseks saanud, ent vajalike sammude astumisel võib realiseeruda. Disainer kui subjekt oma vaatlus- ja tegutsemispunktist lähtudes disainib ja kaadisainib enda mõju maailmale, toimides omamoodi brikolöörina. [---] Ta avastab (või pigem taasavastab) tugevuse, mis peitub teiste inimestega koos tegutsemises.“⁷⁹

Ukraina laste lõimumiseks on suureks abiks eesti laste kaasamine ning ühise õuesõpe või teistmoodi õppimise päeva rakendamine. Küsitlusest laekunud info järgi kasutavad värskest Eestisse saabunud noored aktiivselt laste mänguväljakuid, kuid samas toovad välja, et koolialal puudub mänguline ala. Ideekavandi väljatöötamisel pidasin oluliseks planeerida eeskätt vastloodud Räägu Kooli õuealale väikevorme, mis on aluseks aktiivsetele mängudele, laste kohtumistele ning paigaks suhtluse aktiveerimiseks. Arvestades ilmastikuoludest tulenevat õuesõppe piiratud kestust, planeerisin ruumilisele lahendusele maksimaalse kasutuse. Seega võiks hoone haldaja avada kooliõue laiemale kasutajaskonnale ning võimaldada selle kasutamist ka kogukonnale. Muuhulgas pöörama tähelepanu jagatud ruumile, et võimaldada kooliõuel ohutut liikumist nii jalakäijatel kui ka sõiduautodel.

Kooliõu avamise olulisemad argumendid on:

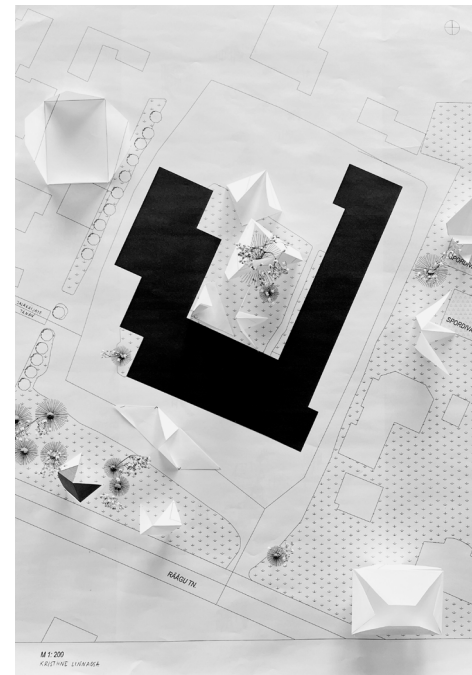
- Ilma kasutuseta seisva ala aktiveerimine;
- Turvaline ala;
- Võrdlemisi hea ligipääsetavus;
- Kahe kooli lähestikku asumine;
- Kooliõpilaste soov kooliõu mitmekesistamiseks-aktiveerimiseks.

⁷⁹ E. Manzini, Disain kui kõik disainivad: sissejuhatus sotsiaalset innovatsiooni edendavasse disaini. Tõlkinud E. Maar. Tallinn: Eesti Kunstiakadeemia kirjastus, 2019, lk 22.

Minu kui ruumiuuriija ning laste lõimumise entusiastina on oluline, et ukraina lapsed sõlmiksid uusi sõprussidemeid ning õpiksid keelt tänu sõprussuhetele mänglevalt ning rõõmuga. Ruumiline sekkumine ja kooliperede poolt panuse andmine aitab sõja-põgenike lastel ümbritsevate laste toetust tunda. Isegi, kui ukraina pered otsustavad tagasi kodumaale suunduda, on lastel võimalik sõprussuhteid ka kaugteel hoida. Tihtilugu on elus võidetud uued tutvused väga olulise väärtusega kogu eluks: see on osake inimese enda identiteedi kujunemisest. Inspireerudes laste kirjalikust suhtlusest ja küsitluse vastustest, mõttearenduse sünteesina valmisid vormi paberkatsetused (ill 37). Arendasin neid katsetusi mahulisteks hoomatavateks väikevormideks, mida on lihtne koosloome vormis väikeste liigutustega teostada. Vormid on tinglikult kolme haljasala mõttelise ruumi pikendamine.

Ideekavandi väljatöötamisel soovin pöörata enim tähelepanu järgmistele teguritele:

- Lihtsad, hoomatavad ja süstematiseeritud vormid;
- Valmistatavad näiteks kogukonna talgute korras;
- Asukoht ilmakaarte suhtes;
- Loomulik valgus;
- Funktsioonide mitmekesisus – õuesõpe, õuevahetund, kogu konna väiksemad üritused nt. laadad ja ühised piknikud;
- Lihtsate ja väheste materjalide kasutus;
- Tuleviku perspektiivis ümberteisaldatavad;
- Oluline kasutaja mugavus ja laste omapoolne käsitlemine ilma täiskasvanu abita.

Illustratsioon 37. Räägu Kooli asendiplaan ja vormi mõtted.

Jagatud mänguline ühisruum Räägu Kooli territooriumil

Antud kavandi puhul lõin kohaspetsiifilist disaini. Küll aga leian, et nõukogudeaegsete koolihoonete tüüpprojektide näitel oleks võimalik osaliste modifikatsioonidega samasugust lahendust rakendada. Lõimumise probleemi lahendamist peaks lahendama pigem koolide põhiselt. Ideekavand näeb ette väikevormide rajamist ja püstitamist kolmele koolihoone alale (ill 38). Tegemist on haljasaladega, mis seisavad tühjalt ning mõni vajab põhjalikumat korrastamist ja amortiseerunud inventari eemaldamist. Avatud ruumi eelduseks on piirdeaia mõtteline ja füüsiline eemaldamine. Eelkõige on oluline avada spordiväljaku ala ning kõrvaldada halvas seisukorras ohtlikud võrkaiad. Kooliterritooriumil on hulganisti eelmisest sajandist silte, mis keelavad möödujaid sisenemast (ill 39).

Illustratsioon 39. Keelavad sildid ja ohtlikud võrkaiaid.

Illustratsioon 38. Väikevormide püstitamine kolmele kooli alale.

Väikevormid on loodud pidades silmas modulaarsust ja varieerimist. Erineva suurusega moodulid korduvad ülesehituse poolest, kuid skaala tõttu on laste poolt erinevalt käsitlevad. Mooduleid on kokku kuus tükki, millest kõige väiksem on 40 cm ja kõige suurem 2,1 m kõrgusega (ill 40). Mooduli ühe suuruse piires on neli kujunduse versiooni, 2,1 m kõrgusega moodulil on üks kindel kujundus. Eri suurusega moodulid võimaldavad mitmesugust käsitlemist ja ruumilist kasutust (ill 41).

Väikevormide ülesehitus ja materjal:

Moodulid on valmistatud immutatud kuuse hõövelprussidest ning veekindlatest kasevineeri tahvlitest (ill 47):

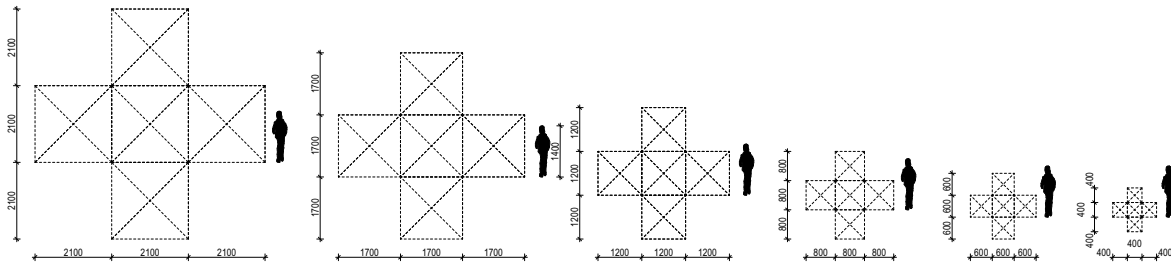
- 1,2 kuni 2,1 m moodulite materjalideks on 80 mm immutatud hõövelpruss ning 21 mm vineeri tahvel;
- 0,8 m moodulite materjalideks on 70 mm immutatud hõövelpruss ning 21 mm vineeri tahvel.
- 0,6 - 0,4 m moodulite materjalideks on 50 mm immutatud hõövelpruss ning 15 mm vineeri tahvel.

Kõige suuremad moodulid ei ole mõeldud laste poolt liigutamiseks, moodulid on ankurdatud pinnasesse.

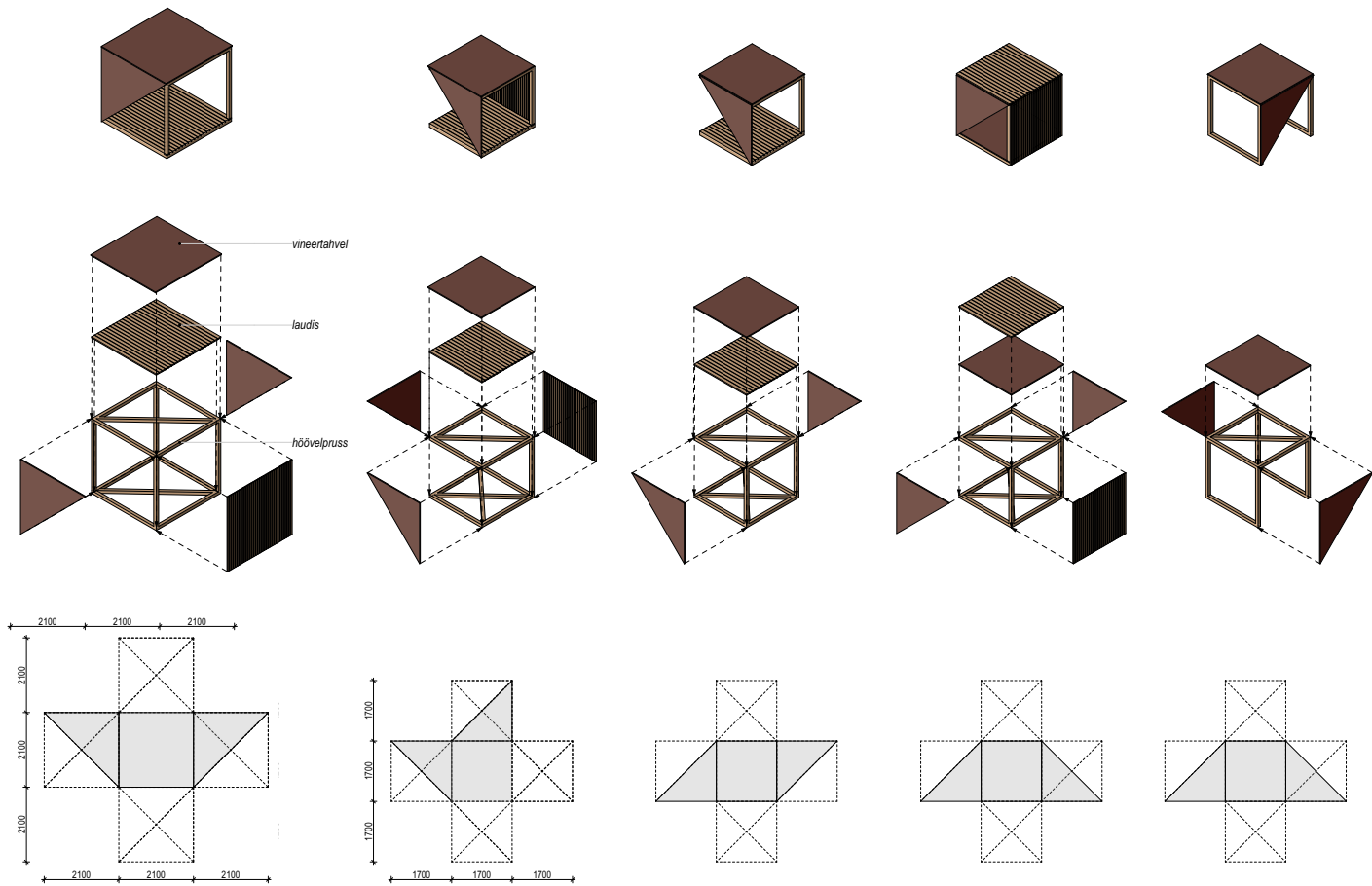
Mängukuubikutega on võimalik siduda aktiivseid õuemänge ning kasutada keelemängude alusena. Selle tarbeks koostasin keelekümbusmängude ettepanekud 1,7 m ja 1,2 m kõrguste moodulite mitmekesistamiseks. Mängude eesmärgiks on laste fantaasia aktiveerimine ja keeleõpe ühendamine füüsiliste tegevustega.

Stsenaariume on kokku üheksa (ill 42):

- Köiemäng „Klõpsa laused kokku“. Köitele trükitud sõnapaaride moodustamine;
- Sõnamäng “Scrabble moodi”. Puitlatticele kinnitatud puitklotsid sõnadega;
- Elu(keha)suuruses „Kassimäng“;
- Tegelaskujude mängukaartide „Vahetuspunkt“;
- Mäng „Rippuv kuul“. Klotside tabamine rippuva palliga;
- Kiik „Kiigu või unele“;
- Mäng „Sõpruskanga punumine“. Trükitud sõnadega tekstiilrihma punumine puitlattice vahele. Lausete koostamine;
- Kirjatahvel. Kirjutusalusel on võimalik kirjutada või joonistada;
- Mäng „Piltkiri“. Lühikeste lugude moodustamine ja sõbrale jutustamine.

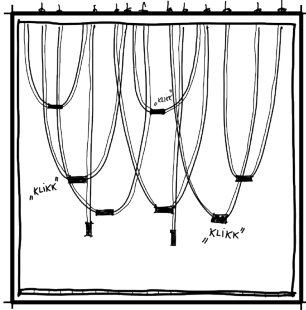

MOODULITE KONFIGURATSIOONIDE VARIATSIOONID 2,1 JA 1,7 M NÄITEL

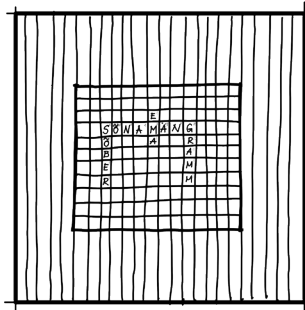

Illustratsioon 40. Väikevormide mõtteline pinnalaotus, võrdlus lapse pikkusega (140 cm).

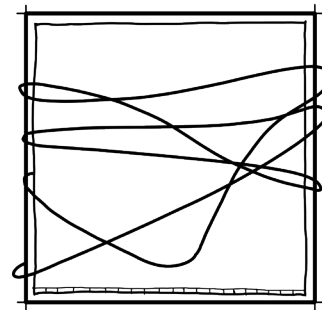
Illustratsioon 41. Väikevormide ülesehituse skeem.

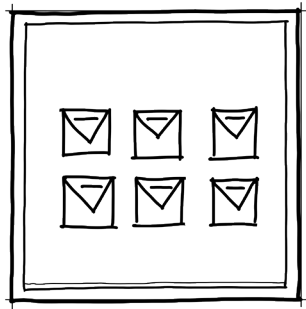
KÕIEMÄNG. KLIKKI LAUSED KOKKU.

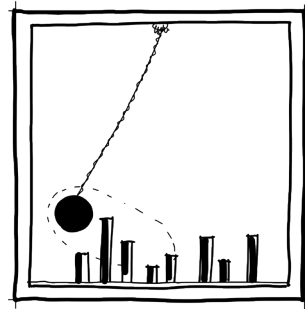
SÕNAHÄNG. PUITLATIDE PEALE KINNITATUD PUDUST KLOTSID

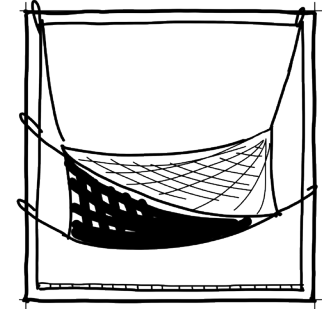
ELU(KEHA)SUURUSE „KASSIHÄNG“

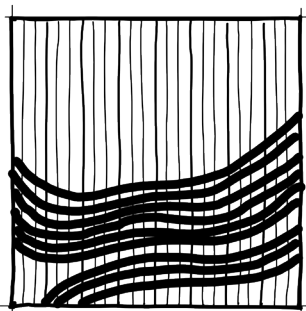
MÄNGUKAARTIDE „VAHETUSPUNKT“

RIPPUV KOOL. LÜKKA MAHA VÄID ÜKS KLOTS SÕNAGA JÄRGMINE HANGIJA PEAB TEGENA KIRJELDATUD TEGEVUSE.

KIIGU JA ÜNELE

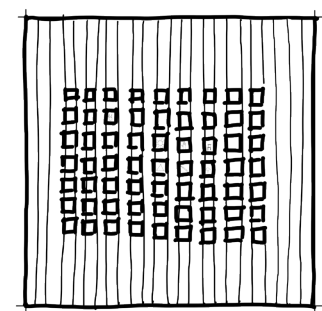
„SÕPRUSKAVI“ PUNUMINE.

TÄNA MÄNGIME:

- * KULLIMÄNGU
- * UKA-UKA HIXIA PIRI
- * KIVI RUJU
- * JALGPALLI
- * KOEVPALLI

KIRJATAHVEL.

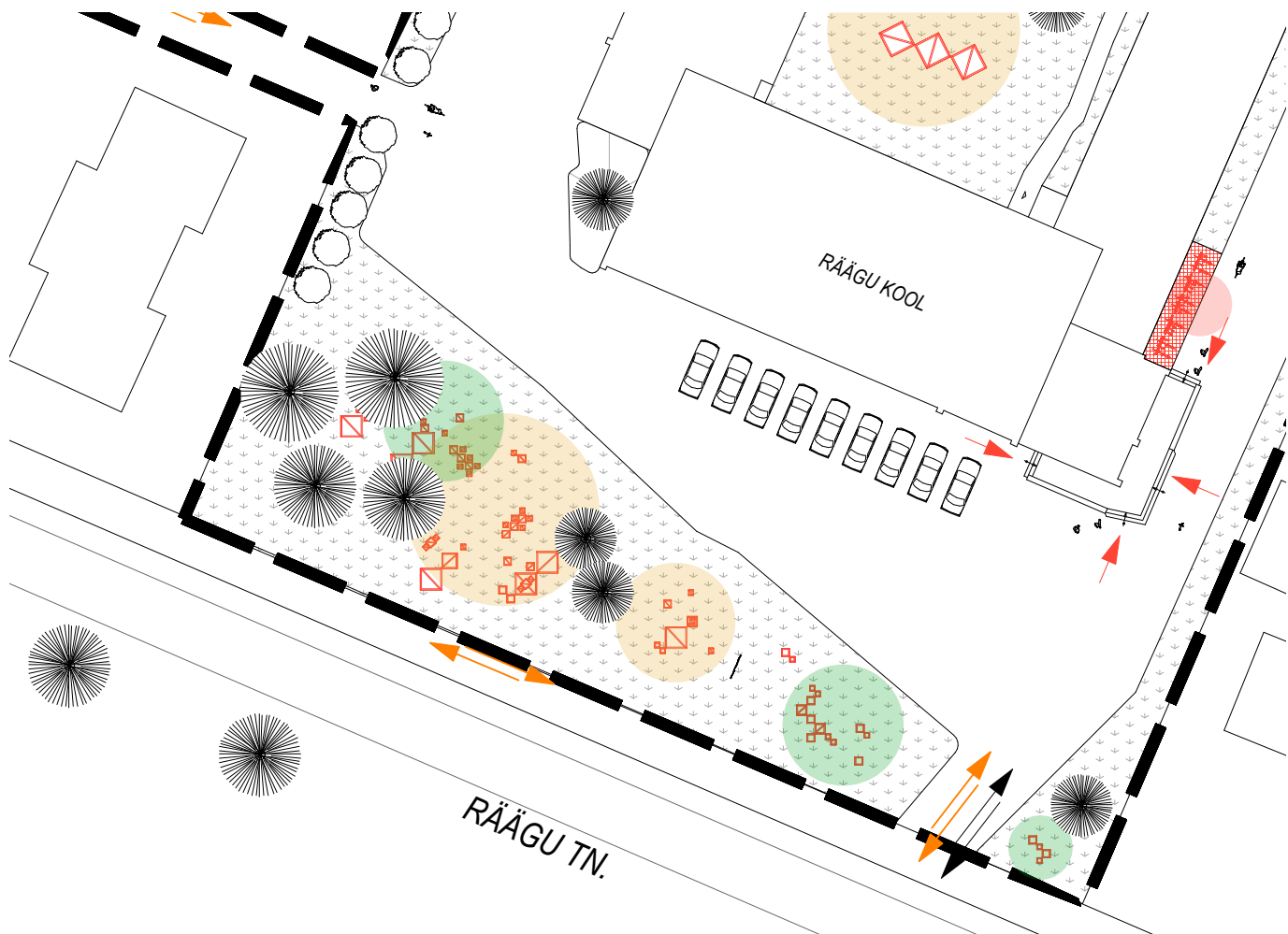

PILTKIRI. HOODUSTA VÄIKE LUGU JA JUTUSTA SÕBRALE.

Väikevormide paigutus kinnistul detailsemalt lahti seletades.

Hoone lõunapoolsele küljele planeeritud väikevormide kompositsioon (ill 43, ill 47):

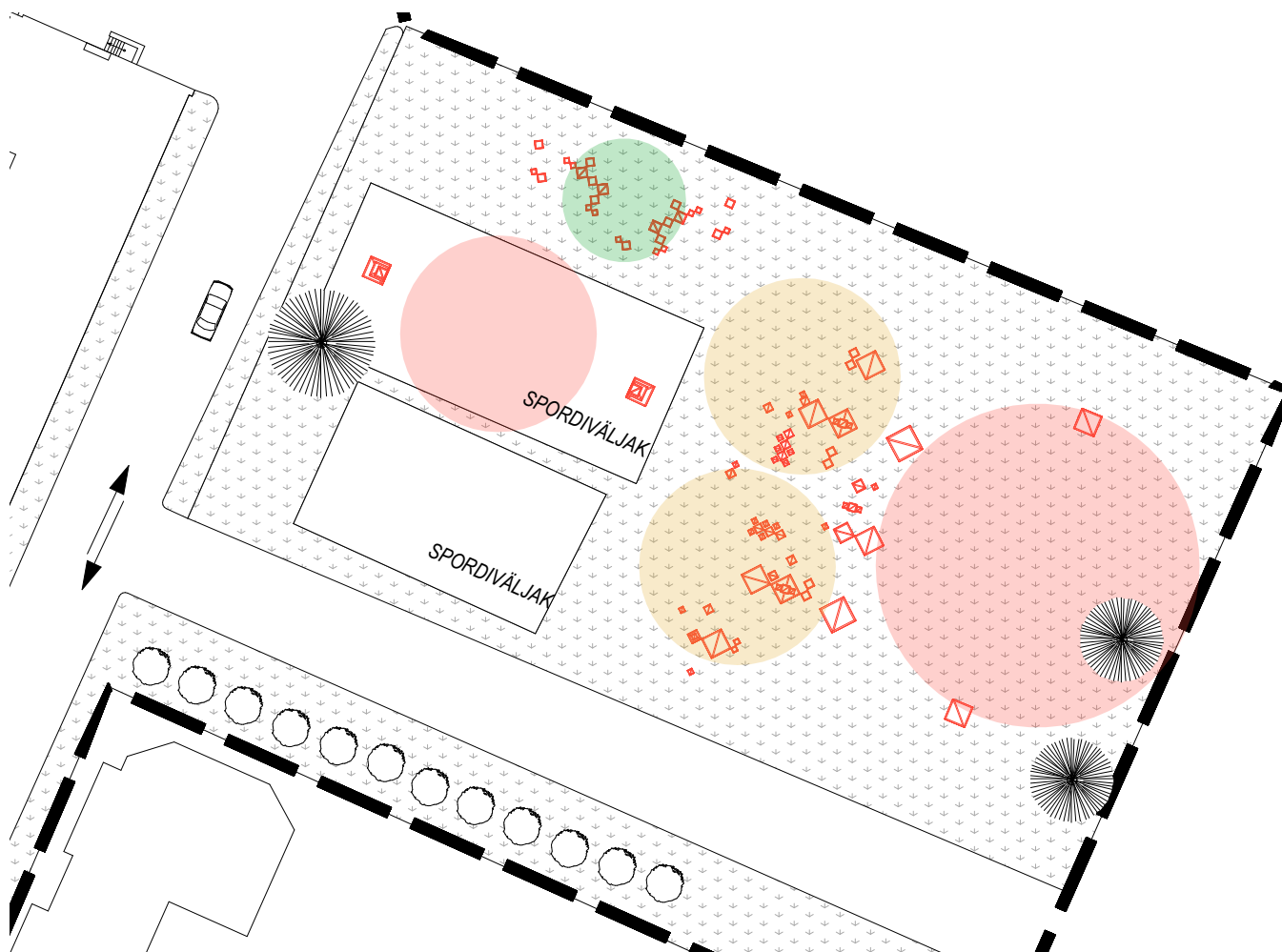
- Kooliesise haljasala kasutuselevõtt annab möödakäijale vihjeid, et siin õpivad noorema vanuse rühmaga lapsed.
- Taimekasvatuse ja poolaktiivsed mängualad, kuhu on paigutatud eri suuruses moodulid.
- Poolaktiivses alas kasutatud moodulid integreeritud keelekümbelus mängudega.
- Kooliesise ala muutmine jagatud alaks, st ruumi on nii inimesele kui ka mootorsõidukile.
- Täiendavalt lisatud jalgratturite ning tõukeratturite parkla sissepääsu kõrvale.

Illustratsioon 43. Väikevormide paigutus hoonesisel.

Hoone idapoolsele küljele planeeritud väikevormide kompositsioon (ill 44, ill 48, ill 49):

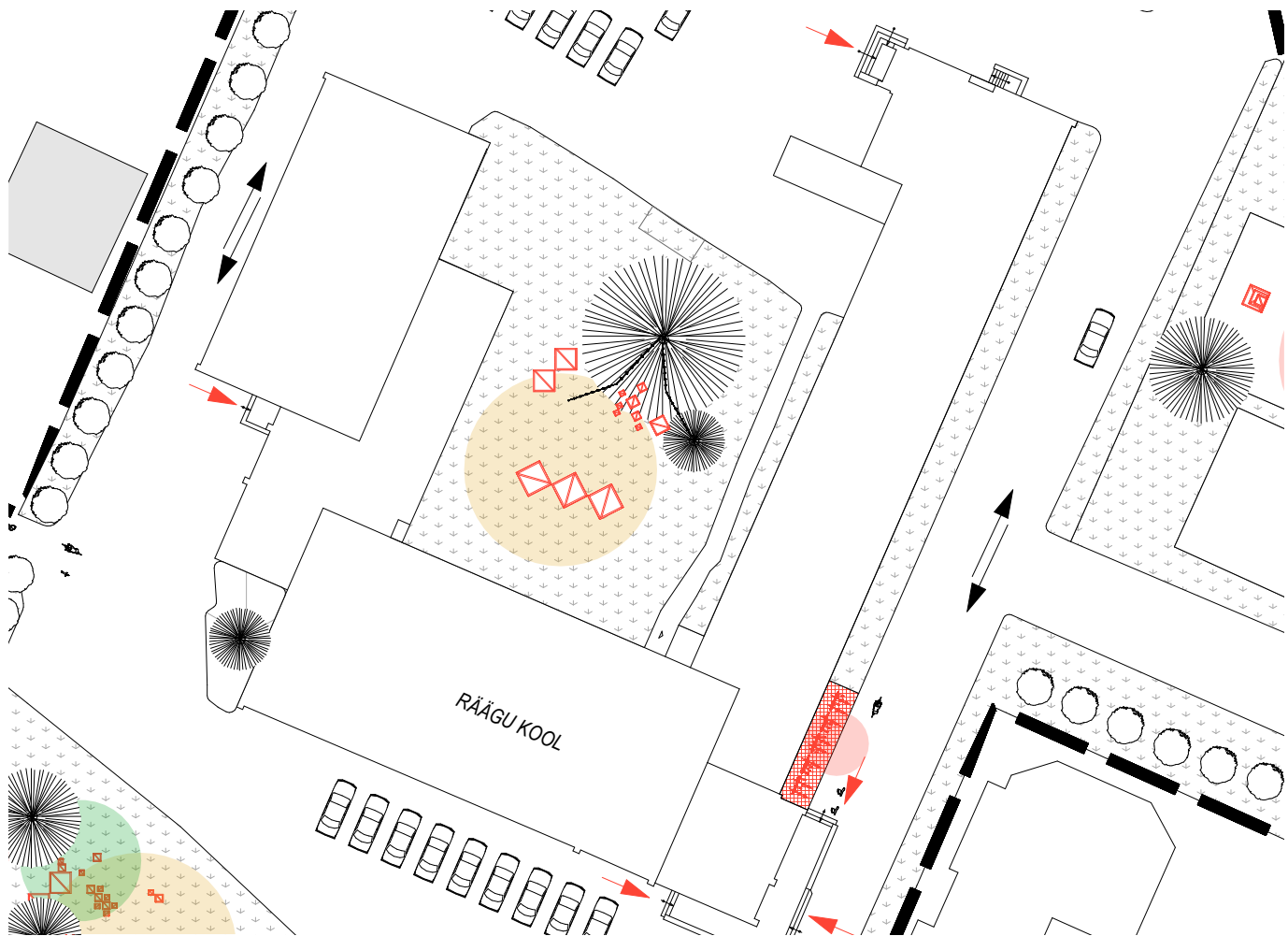
- Aktiivsete ja poolaktiivsete mängutegevuste ala.
- Kõige valguserikkam ala, puudub kõrghaljastus. Aktiivsete mängude ettepanekud vastavalt laste soovidele.
- Poolaktiivsed tsoonid sisaldavad integreeritud keelekümbelismänge.
- Poolaktiivsete tegevuste alas on võimalik korraldada kogukonna väiksemaid ühistegevusi.
- Taimekasvatuse tsoon on planeeritud kõige valgusrikkamale alale.

Illustratsioon 44. Väikevormide paigutus spordiväljaku alal.

Hoone põhjapoolse külje planeeritud väikevormide kompositsioon (ill 45, ill 50):

- Poolaktiivsete tegevuste ala. Siseruumist vaadeldes mõjub potentsiaalselt hubase välisruumina.
- Antud õu on kõige valgusvaesem ning seetõttu sobib hästi mõnevõrra rahulikeks tegevusteks.
- Käsitlevad moodulid täidavad eelkõige varjualuse funktsiooniga ning sisehoovi on paigutatud meeleolu loov valguskett. Antud tsoon sobib hästi välikinoks.

Illustratsioon 45. Väikevormide paigutus hoone siseõuel.

Illustratsioon 46. Väikevormide paigutus linnulennult.

Illustratsioon 47. Väikevormide ideekavand. Hoone eesine ala.

Illustratsioon 48. Väikevormide Ideekavand, Spordiväljaku ala.

Illustratsioon 49. Väikevormide ideekavand. Spordiväljaku ala.

Illustratsioon 50. Väikevormide ideekavand. Hoone siseõu.

Kokkuvõte

Minu poolt käsitletav magistr töö teema on seotud minu isikliku keeleruumi vahetamise ja lõimumise kogemusega, mis leidis aset 2000ndate alguses väikelinnas Haapsalus. Lapsepõlves kogetu muutis lõimumise oluliselt lihtsamaks tänu reaalsele suhtlusele eakaaslastega ja koduhoovis peetud aktiivsetele mängudele.

Kahe paralleelühiskonna sillana toimin tänase päevani – tööl, ülikoolis, oma kodus, tänaval, poes, sünnipäeval, vanemate kodus, isegi turistina. Minu kakskeelsed lapsed on tahes-tahmata sattunud ühiskonna sidujate rolli, enam pole pääsu ka laste pereisal. Päevast päeva loon sillutavat teed Eestimaa elanike vahel, toimetades inimeste kodudes, luues töö- kui ka õppekeskkondasid ning vaba aja veetmise ruume. Minu magistr töö võib pidada üheks osaks selle silla ehitamisel.

Töö pealkiri „Haridusruum. Ukraina ja eesti kooliõpilaste mänguline lõimumine koolis, kooliõuel ja linnaruumis“ viitab haridusruumis koolilastele loodud mängulise avatud kooliala kontseptsioonile. Selle keskmes on ukraina sõjapõgenike laste lõimumise küsimus samal ajal valitsevas vene-eesti laste keeleõpe problemaatikas. Esitatud koostöö soovitus on adresseeritud otseselt kolmele kooliperale.

Minu uurimustöö eesmärgiks oli analüüsida sisearhitektuuri ja sotsiaalse disaini vahenditega lõimumise ja keeleõppe teematikat Eesti koolides ning ühiskonnas laiemalt.

Uurimistöö läbiviimisel soovisin vaadelda järgnevat:

- 1. Kuidas sisearhitektuur saab integratsiooni edendamisse sekkuda?
- 2. Milliste ruumiloome võtetega on võimalik aidata (ukraina sõjapõgenike) lastel lõimuda?
- 3. Kuidas saan mina sisearhitektina ühiskonna sidumisel kaasa rääkida?

2022. a sügisel on pealinna loodud kaks ukraina kooli. Ühega neist õnnestus mul arendada positiivset ja edasiviivat dialoogi. Minu kui uurija jaoks avas see ühelt poolt võimaluse tekkinud olukorda analüüsida ning teiselt poolt terviklikumat lõimumist läbi mõtestada: tegeleda laste integratsiooni küsimusega ruumiloome võtete kaudu, nii et fookuse keskmes on eri emakeeltega laste sotsialiseerumine. Teise emakeelega lapsed ei õpi eesti keelt selgeks ainult klassiruumis, vaid vajavad kindlasti uusi sõprussuhteid ja kogukonna toetust.

Riikliku lõimumise programmi rakendamine toimub hariduse põhiselt, eelkõige keskendutakse keele õppimisele. Eri õppekeeltega koolidevahelist sidemete loomist ja kollektiivset suhtlust aga ei toimu. See tähendab, et keelt on keeruline igapäevaelus praktiseerida, sest lapsed on hõivatud huvihariduse ja treeningutega, mis on üldjuhul õppekeele alusel korraldatud ja klassifitseeritud.

Olen uurinud ja kajastanud kultuuriuurijate tulemusi; keeleteadlaste, haridustöötajate seisukohti ning soovitusi, nii keeleõppe kui ka lõimumise seisukohti ja prognoose, tudeerinud riiklikku lõimumiskava, sihtgrupi aruandeid. Käsitlesin kõike seda, et mõista probleemistiku sisu: seda, kuidas riik olukorda objektiivselt näeb. Subjektiivsete arvamuste keskel olen elanud kogu oma elu. Minu jaoks oli aeg leida argumendid ja enda jaoks mingis mõttes punkt panna. Teoreetilise poole pealt on olulisel kohal ka liikuva kooli, mänguteooria ning linnaplaneerijate põhimõtted linnaruumi loomisel laste seisukohast. Lisaks teoreetilisele uurimusele ja antropoloogilisele uurimusele tuginen omalt poolt läbiviidud vaatluspraktika käigus omandatud infole ja küsitluse tulemustele. Algselt elektroonilisel kujul oleva küsitluse planeerisin ümber ukrainakeelseks paber kandjal küsitluseks. Tõlkisin 55 ankeeti eesti keelde, et tulemust ka Räägu Kooli juhtkonnaga jagada. Eesti kooliõpilaste küsitlusele vastas elektrooniliselt 21 õpilast Tallinna Kristiine Gümnaasiumist. Kogutud andmete ja vaatluste tulemusena olen endale selgeks teinud tervikliku kohaanalüüsi ja kohaspetsiifilise ruumilise defitsiidi.

Eestisse saabunud sõjapõgenike lapsed on hästi avatud ning nende siiras mängulisus ja suhtlusvalmidus otsib uusi tutvusi. Ligipääsetavuse rakkerühma uuringu tulemus kajastab, et eesti lapsed on hõivatud ja neil on piiratud vaba aeg. Samuti ei soosi antud tegevust lapsevanemad, määrates lastele kindlaid liikumise trajektoore kodu-kooli-trennide-huviringide vahel. Samas on eesti kooliõpilased samuti mänguhimulised ning tunnevad puudust mitmekesisest ja mängu pakutavast ruumist.

Pidasin oluliseks leida vastuseid enda ruumi(lõimumis)mälestuste sügavustest: suundusin füüsiliselt ja mõtteis tagasi lapsepõlve kodulinna. Magistristuudio disainiülesannete raames katsetasin loominguliselt makettide keeles ning väljendasin loometöö kaudu planeeritavat uurimistööd. Antud katsed aitasid mul edasi liikuda ja lõimuva ruumi alustalasid otsida.

Magistritöö pakub esmast tegevuskava ettepanekut, mida peaks rakendama iga muukeelsele koolile individuaalselt. Räägu Kooli hoone haldaja peaks avama kooliõue laiemale kasutajaskonnale ning võimaldama selle kasutamist ka kogukonnale. Ideekavandis asusin otsima vastloodud ukraina kooliõuele ruumilist lahendust mängulise ja jagatud ühisruumi loomiseks. Pakutud kontseptsioon on üles ehitatud kolmele kooli alale. Loodud modulaarsed ja eri suurusega väikevormid võimaldavad mitmesugust käsitlemist ja ruumilist kasutust. Need on koosloome vormis teostatavad väikevormid. Mängukuubikutega on võimalik siduda aktiivsed õuemängud ning kasutada kui ruumi elementidena või välisruumi sisustusena.

Minu magistritöö „Haridusruum. Ukraina ja eesti kooliõpilaste mänguline lõimumine koolis, kooliõuel ja linnaruumis“ on samm lõimumise suunas. Arvan, et lõimumiskava koostamise aruteludesse peaksid olema kaasatud ka ruumiplaneerijad, kes osutavad tähelepanu ruumilistele kitsaskohtadele ning nende parandamisele. Nii avaldame positiivset mõju kogukonna läbisäämisele või kaasamisele. Sisearhitektidena astume kasutaja rolli ning püüame kasutajaga võimalikult ehtsal moel samastuda.

Kas magistritöös väljapakutud lahenduse rakendamine ning teostamine saab teoks? See sõltub paljuski õuesõppe huvitatutest osapooltest. Koole on vaja selles osas Haridus- ja Noorteameti poolt veidi suunata. Edasised uurimuse suunad, mida antud magistritöös ei jõutud käsitleda, võiksid puudutada konkreetseid vene-eesti alushariduse kui ka põhikooli taseme haridusasutusi.

Summary

The subject of my master's thesis is related to my personal experience of changing language space and integration, which took place in the early 2000s in the small town of Haapsalu. What I experienced in my childhood made my integration significantly easier thanks to real communication with peers and active games held in the schoolyard.

To this day, I act as a bridge between two parallel societies - at work, in university, at home, on the street, in a store, on birthday parties, at my parents' house, and even as a tourist. My bilingual children have unwittingly ended up in the role of the society binders, and the children's father has no way out anymore. Day by day, I create a paving way between the people of Estonia, creating people's homes, work and study environments and leisure spaces. My master's thesis can be considered a part of building this bridge.

The title of the thesis is 'Educational Space. Playful Integration of Ukrainian and Estonian Children at School, in the Schoolyard and the Urban space', and it refers to the concept of playful open school area created for schoolchildren in the educational space. At the heart of it is the issue of the integration of children of Ukrainian war refugees in the context of the language learning issues for Russian-Estonian children. The presented cooperation recommendation is addressed directly to three school families.

The goal of my research was to analyse the topic of integration and language learning in Estonian schools and society in general with the means of interior architecture and social design.

When conducting the research, I wanted to observe the following:

- 1. How can interior architecture intervene in the promotion of integration?
- 2. What spatial creation techniques can be used to help the children (of Ukrainian war refugees) to integrate?
- 3. How can I, as an interior architect, have a say in connecting society?

In the fall of 2022, two Ukrainian schools were established in the capital. I managed to develop a positive and progressive dialogue with one of them. For me as a researcher, on the one hand, it opened an opportunity to analyse the situation and, on the other, it helped conceptualise a more complete integration: to deal with the issue of children's integration through space creation techniques with the focus on the socialization of children with different native languages. Children with other native languages can not learn Estonian only in the classroom, but definitely need new friendships and community support.

The implementation of the national integration program is based on education, with a particular focus on language learning. However, the creation of connections and collective communication between schools with different languages does not take place. This means that it is difficult to practice the language on a daily basis, because children are busy with extracurricular education and exercises, which are generally organized and classified based on the language of instruction.

I have studied and reported on the results of cultural researchers; the views and recommendations of linguists, education workers, the views and forecasts of both language learning and integration, studied the national integration plan, and a target group report. This was all done in order to understand the content of the problem: how the state sees the situation objectively. Having experienced life in the middle of subjective opinions, this thesis was a means to find arguments and to have closure. On the theoretical side, the principles of the "Liikuv kool", game theory and urban planners in creating urban space from the point of view of children are also important. In addition to theoretical and anthropological research I rely on the

information acquired during the observation practice and the survey results. I repurposed and reorganised my online survey into a paper questionnaire in Ukrainian. 55 questionnaires were translated into Estonian in order to share the results with the management of Räägu Kool. 21 students from Estonian Tallinn Kristiine High School answered the online survey. As a result of the collected data and observations I have established a comprehensive site analysis and site-specific spatial deficit.

The children of war refugees who arrived in Estonia are very open and show a sincere readiness to communicate and make new acquaintances. The result of the accessibility task force study reflects that Estonian children are busy and have limited free time. Additionally, parents do not favor this activity by assigning specific movement trajectories to children between home, school, and extracurricular activities or sports. At the same time, Estonian schoolchildren are also playful and miss a diverse and playful space.

I considered it important to find answers in the depths of my spatial (integration) memories: I physically and mentally headed back to my childhood hometown. As part of the design tasks of the master's studio, I creatively experimented with the language of models and expressed the planned research work through creative work. These experiments helped me move forward and look for the foundations of an integrated space.

The master's thesis offers a preliminary action plan proposal that should be implemented individually for each foreign-language school. The management of the Räägu School building should open the school yard to a wider group of users and enable its use by the community as well. In the design project, I was looking for a spatial solution for the newly created Ukrainian school yard to create a playful and shared common space. The proposed concept is built on three areas of the Räägu school. The modular and small architectural forms of different sizes allow various handling and spatial use. Small forms shall be realized in the form of co-creation. Active outdoor games can be combined with architectural cubes and be used as space elements or outdoor furnishings.

My master's thesis 'Educational space. Playful integration of Ukrainian and Estonian schoolchildren in school, school yard and urban space' is a step towards integration. I think that spatial planners, who will pay attention to spatial bottlenecks and their improvement, should also be involved in the discussions of the preparation of the integration plan. In this way, we have a positive impact on mutual understanding and inclusion in the community. As interior architects, we step into the role of the user and try to identify with the them in the most authentic way possible.

Will the solution proposed in the master's thesis be implemented? It largely depends on the interest of the parties. Schools need to be guided by the Education and Youth Board in this regard. Further directions of research, which could not be covered in this master's thesis, could concern specific Russian-Estonian educational institutions, both at the elementary and primary school levels.

Bibliograafia

- [Autor märkimata], Tallinna Pedagoogiline Seminar ühines Tallinna Ülikooliga. - Tallinna Ülikool 27. VIII 2012, <https://www.tlu.ee/uudised/tallinna-pedagoogiline-seminar-uhines-tallinna-ulikooliga> (vaadatud 19. III 2023).
- [Autor märkimata], Aruanne lõimumisvaldkonna arengukava „Lõimuv Eesti 2020“ täitmise kohta 2019. aastal. – Kultuuriministeerium 2020, lk 5. <https://www.kul.ee/media/425/download> (vaadatud 20. XI 2022).
- [Autor märkimata], Avalikkuse ja sihtgruppide kaasamine Eesti Lõimumiskava 2008-2013 koostamisse. Poliitikauuringute keskus Praxis 2008, lk 10. https://integratsioon.ee/sites/default/files/194_205.pdf (vaadatud 20. XI 2022).
- [Autor märkimata], Keelehoiakute uuring. Küsitlus 15–74aastaste elanike seas. Turu-uuringute AS 2017, lk 9. <https://www.hm.ee/sites/default/files/documents/2022-10/aruanne.pdf> (vaadatud 25. XI 2022).
- [Autor märkimata], Lõimumisprogramm „Lõimuv Eesti 2020“ jätkuarengukava. – Kultuuriministeerium, avaldamise aasta puudub, lk 1-8. <https://www.kul.ee/media/438/download> (vaadatud 21. XI 2022).
- [Autor märkimata], Mis on keelekümbelus? Keelekümbelusprogramm. – Haridus- ja Noorteamet, avaldamise aasta puudub, lk 16. https://oppekava.ee/wp-content/uploads/2021/08/KK_2021_A5-mod_250821.pdf (vaadatud 31. III 2022).
- [Autor märkimata], Rahvastikuprognosis näitab rahvaarvu vähenemise aeglustumist. Pressiteade. – Eesti Statistikaamet 20. VI 2019. <https://www.stat.ee/et/uudised/pressiteade-2019-077> (vaadatud 18. II 2023).
- [Autor märkimata], Sidus ühiskond. 2021. a tulemusaruanne. – Siseministeerium, 2021, lk 11-12. <https://www.siseministeerium.ee/sidest#aruanded> (vaadatud 4. I 2023).
- [Autor märkimata], Sõjapõgenike lõimumise pikaajalised väljavaated Eestis, lühiraport. VI 2022. – Arenguseire Keskus. https://arenguseire.ee/wp-content/uploads/2022/06/2022_sojapogenike-loimumine_lyhiraport.pdf (vaadatud 20. XI 2022).
- [Autor märkimata], Tallinna Kristiine linnaosa üldplaneering, Üldised arengusuunad, 2015, <https://www.tallinn.ee/et/ruumiloome/kristiine-linnaosa-uldplaneering-kehtestatud> (vaadatud 19. III 2023).
- [Autor märkimata], Ukraina sõjapõgenike mõju Eesti rahvaarvule: 3 stsenaariumit, lühiraport. VI 2022. – Arenguseire Keskus. <https://arenguseire.ee/wp-content/uploads/2022/05/2022-ukraina-sojapogenike-moju-rahvaarvule-2.pdf> (vaadatud 20. XI 2022).
- [Autor märkimata], Uuringud ja analüüsid Eesti haridusvõrgust. – Haridus- ja Teadusministeerium, <https://www.hm.ee/uldharidus-ja-noored/alus-pohi-ja-keskharidus/haridusvork> (vaadatud 1. II 2023).
- A. Aarelaid-Tart, Eesti venekeelsed noored otsivad omi väljundeid. – ERR 22. IV 2012, <https://www.err.ee/369779/teadur-eesti-venekeelsed-noored-otsivad-omi-valjundeid> (vaadatud 4. X 2022).
- G. Arro, Kuidas on targem õppida? 7. V 2020. Videosalvestus, 9 min 43 sek. Kättesaadav: Youtube, <https://www.youtube.com/watch?v=dU037yJ9mNg> (vaadatud 20. XI 2022).
- Avatud Kool. - <https://avatudkool.ee/toeta-meid/> (vaadatud 18. X 2022).

- S. Brown, C. Vaughan, Play: how it shapes the brain, opens the imagination, and invigorates the soul. New York: Penguin Group, 2010, lk 13-34.
- T. Cresswell, Place: an Introduction. Second Edition. Chichester: John Wiley & Sons Ltd, 2015, lk 18.
- M.-C. Florian, World Population Milestone: Global Community Reaches 8 Billion People. – ArchDaily 17. XI 2022. https://www.archdaily.com/992279/world-population-milestone-global-population-reaches-8-billion-people?ad_source=search&ad_medium=projects_tab&ad_source=search&ad_medium=search_result_all (vaadatud 19. XI 2022).
- T. Gill, Urban Playground. How child-friendly planning and design can save cities. London: RIBA Publishing, 2021, lk 10-65.
- Haapsalu Noorte huvikeskuse koduleht. <https://www.noor.haapsalu.ee/ajalugu/> (vaadatud 7. XI 2022).
- A. Jagau, Eesti keel on suur keel. – ERR 14. VI 2022. <https://www.err.ee/1608629173/axel-jagau-eesti-keel-on-suurkeel> (vaadatud 20. XI 2022).
- R. Juurak, Avatud kool sai viie aastaseks. – Õpetajate Leht 17. VI 2022. <https://opleht.ee/2022/06/avatud-kool-sai-viieaastaseks/> (vaadatud 19. X 2022).
- E. Järv, K. Beilmann, E. Kaljuvee, Laste ligipääsetavuse uuring. Rakendusliku Antropoloogia Keskus, 2020. https://www.riigikantselei.ee/ligipaasetavus?view_instance=0¤t_page=1 (vaadatud 14. II 2023).
- S. Kaplan, The restorative benefits of nature: Toward an integrative framework. Journal of Environmental Psychology 1995, no 3, vol 15 (September) <https://www.sciencedirect.com/science/article/abs/pii/0272494495900012> (vaadatud 6. X 2021).
- K. Koov, Koolipööre. – Maja 2021, nr 106, sügis, lk 44-69.
- K. Klementi, K. Koov, T. Ong, Muutuv kooliruum. Tallinn: Eesti Arhitektide Liit, 2019, lk 3-6.
- A. Luure, N. Mjalitsina, suuline vestlus autoriga, 23. IX 2022. Märkmed autori valduses.
- L. Lindström, Eesti keel olgu mugav töövahend, mitte veskikivi kaelas. – ERR 29. IV 2022. <https://www.err.ee/1608581500/liina-lindstrom-eesti-keel-olgu-mugav-toovahend-mitte-veskikivi-kaelas> (vaadatud 19. XI 2022).
- O. Лагашина, Е. Соломина, Своя правда. Научи меня учитель. 31. X 2022. Videosalvestus, 30 min 36 sek. Kättesaadav: Jupiter, <https://jupiterpluss.err.ee/1608758806/svoja-pravda> (vaadatud 1. XI 2022).
- E. Manzini, Disain kui kõik disainivad: sissejuhatus sotsiaalset innovatsiooni edendavasse disaini. Tõlkinud E. Maar. Tallinn: Eesti Kunstiakadeemia kirjastus, 2019, lk 22.
- A. Martin, Maarjamäe memoriaalansambel kui nurjatu probleem. – Sirp 13. III 2020. <https://www.sirp.ee/s1-artiklid/arhitektuur/maarjamae-memoriaalansambel-kui-nurjatu-probleem/> (vaadatud 19. IV 2023).
- M. Martin, Õpetajate põud: riigi peale loota ei ole mõtet. – Postimees 1.07.2021. <https://www.postimees.ee/7283125/opetajate-poud-riigi-peale-loota-ei-ole-motet> (vaadatud 5. XII 2022).
- V. Mikita, Mikita keeleaubits. Põliskeele omailm. Tartumaa: Vägi metsad, 2019, lk 14-53.

- G. Murray, T. Lamb, Space, Place, Autonomy in Language Learning. London, New York: Routledge, 2018, lk 249-260.
- O. M. Punamäe, Tartus on enamik Ukraina põgenike lapsed koondunud vene kumbluskoolidesse. – ERR 8. IV 2022. <https://www.err.ee/1608559714/tartus-on-enamik-ukraina-pogenike-lapsi-koondunud-vene-kumbluskoolidesse> (vaadatud 4. X 2022).
- Projekti Kooliruum'21, Arhitektuurikool, <https://www.kooliruum.ee/mis-see-on/>, <https://www.schoolspace.ee/wp-content/uploads/2022/03/kooliruum-est-1.pdf> (vaadatud 15. X 2022).
- L. Risberg, Mida on ühist eesti keelele ja hruštšovka? – Müürileht 6. IX 2022. <https://www.muurileht.ee/mida-on-uhist-eesti-keelele-ja-hrustsovka/> (vaadatud 15. IX 2022).
- M. Räsänen (2012). Cultural identity and visual multiliteracy. – Synnyt/Origins, nr 2/2012, lk 2. Kättesaadav: <https://wiki.aalto.fi/download/attachments/72901592/Rasanen.pdf?version=1&modificationDate=1358929309000&api=v2> (vaadatud 4. X 2022).
- Räägu Kooli sotsiaalmeedia leht, <https://www.facebook.com/raagukool/photos/pb.100085594435964.-2207520000./109914801886437/?type=3> (vaadatud 21. II 2023)
- M. Sarv, Maa=ilm. Tallinn: Varrak, 2018, lk 42.
- G. Simmel, The Metropolis and Mental Life. Kättesaadav: https://www.blackwellpublishing.com/content/bpl_images/content_store/sample_chapter/0631225137/bridge.pdf (vaadatud 20. IV 2022).
- D. Sim, Pehme linn. Tihedus, mitmekesisus ja lähedus argielus. Tõlk. A.Kuntsel, Y. Alender. Tallinn: Eesti Arhitektuuri-keskus, Yoko Oma, 2021, lk 114.
- A. Tavast, Milleks meile eesti keel? – ERR 11. V 2022. <https://www.err.ee/1608593491/arvi-tavast-milleks-meile-ees-ti-keel> (vaadatud 19. XI 2022).
- B. Tomlinson and H. Masuhara, Playing to Learn- A Review of Physical Games in Second Language Acquisition. United Kingdom, Southport, Leeds Metropolitan University, 2009, lk 649.
- Tallinna munitsipaallasteaedade vene õppekeelelasteaiad. – Tallinna Haridusamet. <https://info.haridus.ee/asutused/lasteaed> (vaadatud 25. IV 2022).
- M. Vares, Kuskilt tuleb pihta hakata. – ERR 14. VI 2022. <https://www.err.ee/1608629005/marian-vares-kuskilt-tuleb-pihta-hakata> (vaadatud 4. X 2022).
- K. Völli, Sadakond lugu keelekümblysest. – SA Innove, lk 13-14, 2018.a <https://www.innove.ee/wp-content/uploads/2018/04/Sadakond-lugu-keelekymblysest-veeb.pdf> (vaadatud 31. III 2022).
- Üldhariduse statsionaarse õppevormiga koolid koolitüübi, õppekeele ja haldusüksuse järgi. Haldusjaotuse seisuga 01. I 2018. – Eesti Statistikaamet, https://andmed.stat.ee/et/stat/sotsiaalelu__haridus__uldharidus/HT52U/table/table-ViewLayout2 (vaadatud 03. X 2022).

Illustratsioonid: Kõik illustatsioonid on autori looming, kui ei ole märgitud teisiti.

Lisad

Lisa 1 – Räägu kooliõpilaste küsitluse tulemused

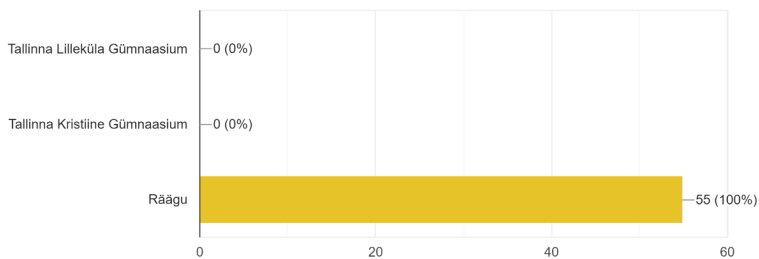
Koolilapsed haridusruumis, mänguruumis ja linnaruumis

Hea kooliõpilane!

Kutsun Sind vastama anonüümsele küsimustikule, mis uurib sinu vabaajaveetmist ning sõprussuhteid.

Mis koolis sa käid?

55 responses

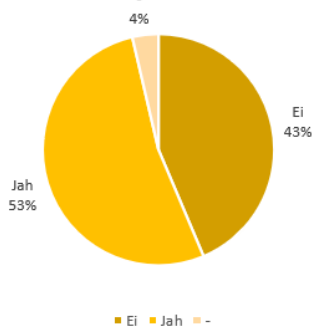

Mida sa tavaliselt oma sõpradega teed? Kus täpsemalt?

53 responses

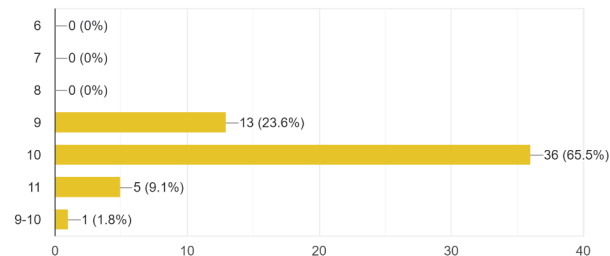
- Mängin õues
- Mänguväljakul kooli lähedal, külas.
- Monikord käime külas või mänguväljakul
- Mängin sõpradega koolis
- Mängin sõpradega mängu, käin tantsimas saalis ja õues.
- Ma jutustan koolis sõpradega, ja pärast õues peale tunde.
- Mängime õues
- Mängin arvutimänge.
- Mängin ja räägin juttu koolis ja kodus.

Kas sul on sõber, kes räägib kodus teist keelt?

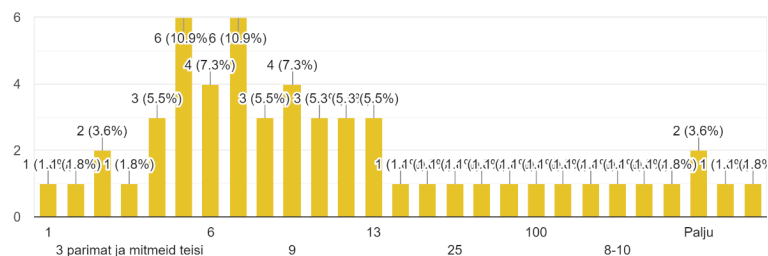
Kui vana sa oled?

55 responses

Mitu sõpra sul on?

55 responses

Kas sul on sõber, kes räägib kodus teist keelt? Kas ta õpib sinuga samas koolis?

53 responses

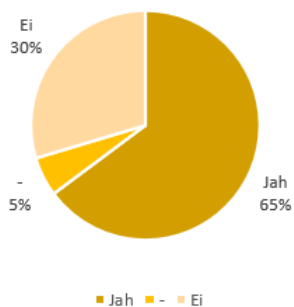
- Jah, palju
- Jah, on 1 sõber vähemalt.
- Jah, 3
- Jah.
- 3
- On, mul on sõbranna, kes räägib Ukraina murret.
- Jah, Amelia räägib inglise keelt.
- Oli sõbranna eesti koolist.
- Jah, 3 sõpra

Kas sul on mõni sõber, kes käib teises koolis? Millises?

53 responses

Jah
Ei
Jah, ukraina koolis.
Ei ole
Jah, ei tea
Eesti koolis.
Ei.
Jah, eesti koolis.
Darina, Ukraina Gümnaasium / 8

Kas sa käed tennis või huviringis?

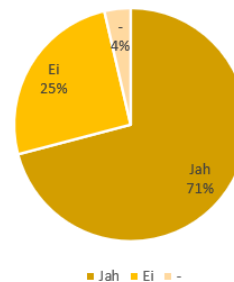

Kas sulle meeldiks õppida koos eesti lastega?

55 responses

Jah
Jah.
Ei
Ei.
Jah, ma tahaksin õppida eesti keelt.
50/50
Mitte eriti
Ei tea, vist jah
Vist jah

Kas sul on mõni sõber, kes käib teises koolis?

Kus huviringides ja trennides sa käid?

52 responses

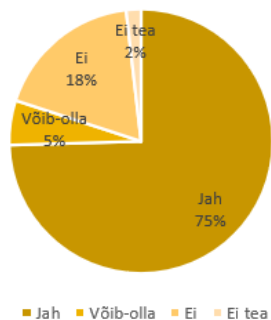
Ei käi.
Ei käi
Tantsimas
Ma ei käi huviringides
Iluvõimlemine Kalevi spordihallis.
Käin kooli kooris laulmas.
Ujumises, tantsimises, koorilaulus
Ujumises.
Tööõpetus? Töö?

Mis mängu sa mängid toas ja õues?

52 responses

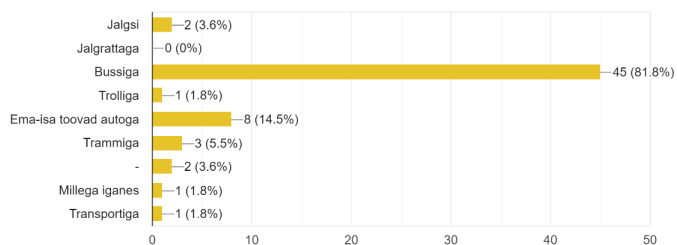
Peitust.
Tagaajamist.
Kodus mängin arvutimänge, õues tagaajamist.
Peitust ja kullimängu.
Kodus mängin lauamänge, õues jalgpalli ja kulli.
Jalgpalli.
Jalgpalli, rahvaste palli, kullimängu, arvutimängu.
Mängin kodus kui on aega.
Jalgpalli, fifa

Kas sulle meeldiks õppida koos eesti lastega?

Kuidas tuled kooli?

55 responses

Millest tunded puudust koolis, õues või tänaval?

53 responses

- Koolis ei jätku pehmet istumist, õues ei ole jalgpalli väravat.
- Koolis piisab kõigest ja õues samuti.
- Koolis tunnen puudust muusika tunnist.
- Päikesest
- Koolis telefonist, õues pistikupesadest.
- WC
- Veeaparaadist
- Oma sõpradest
- Ei tunne millestki puudust.

Mis on su hobid?

55 responses

- Joonistamine
- Joonistamine.
- Tantsimine
- Korvpall
- Jalgrattasõit.
- Ei ole
- Jalgpall, joonistamine, ujumine, tantsimine.
- Korvpallimäng
- Savist voolimine

Millised mänguväljakud sulle meeldivad või ei meeldi? Mis on seal huvitavat?

51 responses

- Mulle meeldivad need mänguväljakud, kus on mitmeid liumäge.
- Kõik.
- Meeldivad karuselidega.
- Mulle meeldivad jalgpalli väljakud.
- Mulle meeldivad kiiged ja seiklusrajad (trossidega).
- See, kus on liutorud.
- Korpalli rõngas ja kiik.
- Seal kus on liumäed ja kiiged. Mulle meeldivad spordiväljak.
- Ma ei käi mänguväljakutel.

Võid kirjeldada siin oma unistuste kohta mängimiseks või vabaaja veetmiseks:

50 responses

- Joonistas pildi endast ja õest.
- Joonistas pildi sõjalaevast.
- Joonistas pildi inimestest ja lilledest.
- Joonistas pildi Ukraina lipust ja kirjutas "Võit!".
- Joonistas päikese, meri, päikesetoolid, päikesevarju, mehikesi jalgpalli väravaga.
- Joonistas pildi korvpallist ja piknikust.
- Joonistas pildi ukraina lipust, enda kodus, sõbranna kodus, lastemänguväljakust. Pildi allkiri "Kuju Hersonisse".

Lisa 2 – Tallinna Kristiine Gümnaasiumi kooliõpilaste küsitluse tulemused

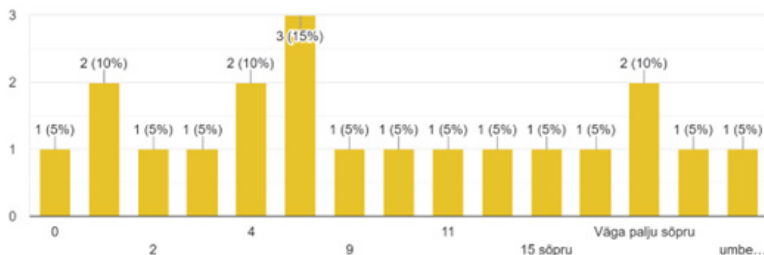
Koolilapsed haridusruumis, mänguruumis ja linnaruumis

Hea kooliõpilane!

Kutsun Sind vastama anonüümsele küsimustikule, mis uurib sinu vabaajaveetmist ning sõprussuhteid.

Mitu sõpra sul on?

20 responses

Kas sul on mõni sõber, kes käib teises koolis? Millises?

19 responses

- Ei ole.
- jah mul on, ta käib Tallinna Lilleküla Gümnaasiumis
- Jah.Mu sõber Elli käib audentese lastekoolis.
- ja aga ma ei mäleta mis koolis.
- Ja on aga täpsemalt ei tea mis koolis.
- Jah. Ta käib Tallinna Lilleküla Gümnaasiumis
- Ei ole
- On küll aga ma ei tea mis kooli nimi on.
- Jah on küll aga ma ei tea kus koolis ta käib.

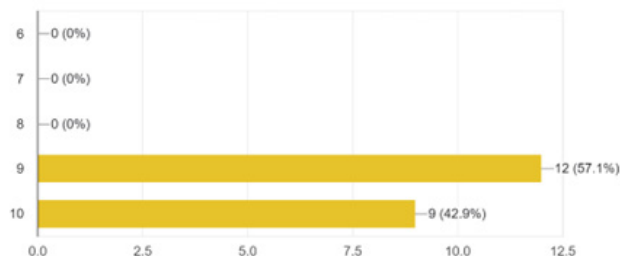
Kas sul on sõber, kes räägib kodus teist keelt? Kas ta õpib sinuga samas koolis?

19 responses

- jah on ja ta õpib samas koolis
- jah Hanna Tomingas.
- on küll minu klassist üks ukraina tüdruk
- jah mul on, ja ta käib minu koolis
- Ja on ta räägib vene keelt ja me ei õpi samas koolis.

Kui vana sa oled?

21 responses

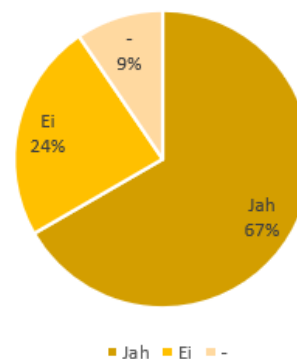

Mida sa tavaliselt oma sõpradega teed? Kus täpsemalt?

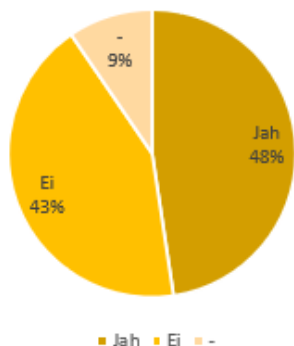
19 responses

- käin pargis ja mängin robloxi
- mängin nendega koolis näiteks peitust, käime üksteisel külas
- Ma käin tavaliselt külas või pargis.
- käin sõpradega õues jalgrattaga sõitmas või mingis pargis
- Sõpradega mängin videomänge ja mängin õues.
- mängime hoovis või külas.
- Käin poes ja pargis ja üksteistel külas.
- Ma tavaliselt mängin nendega õues
- Mängime õues

Kas sul on mõni sõber, kes käib teises koolis?

Kas sul on sõber, kes räägib kodus teist keelt?

Kus sulle meeldib mängida?

19 responses

kodus, koolis, sõbra juures, parkides ja batuudi keskuses

Pargis.

kodus ja õues

Jah. Mulle meeldib mängida arvutis.

jah meeldib kulli mängida ja pimesiku.

Koolis, kodus, parkides, batuudi keskuses, sõprade juures.

mulle meeldib mängida õues

Arvutis, telefonis ja õues.

Jah, see on tore kuid vahel pole mul kellekiga seda teha, sest sõbrad on vahel ära ja mu vend on liiga suur.

Mis mängu sa mängid toas ja õues?

19 responses

kulli, palliga, pimesiku.

Toas ma mängin tavaliselt telefonis ja õues ma mängin sõbradega ainult.

Õues mängin tavaliselt ma kulli ja toas peitust.

roboxi kiikun õues.

Toas mängin telefonis, koeraga ja vennaga.

Toas mängin arvutis ja õues mängin sõpradega.

Toas ma mängin arvutis male, kabet ja y8-t. Õues ma mängin jalkat, korvpalli, uka ukat, kulli ja peitust.

Ma mängin õues tavaliselt koos oma vennaga batuudil ja kiigume me mängime koeraga jne. Aga toas me mängime peitust vahel ja me mürame vaatame teleka mängu ja mängime Nerfidega.

Peitust kulli nerfidega batuudil telekamänge.

Kus huviringides ja trennides sa käid?

20 responses

mitte üheski

mitte üheski.

ma käin korvpalli trennis ja ujumis trennis

kergejõustikus ja kunstiringis

ma käin praegu ainult ratsutamast

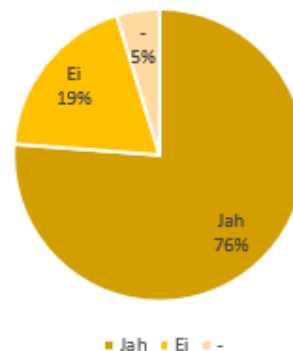
Ma ei käi kuskil.

robotikas ja ujumas

Käin kunstiringis ja robotikaringis.

ma käin loomeringsis.

Kas sa käed trennis või huviringis?

Kas sulle meeldiks õppida koos ukraina lastega?

19 responses

ei meeldi

ei meeldiks.

mitte väga, sest enamuse ei oska eesti ega inglise keelt

ja, ma arvan, et ma saaks nendega hästi läbi

Ja.

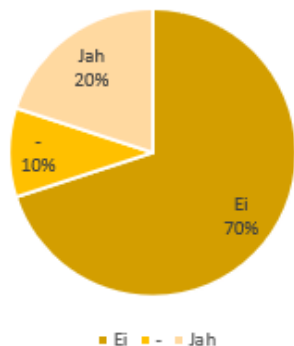
ei mitte väga

Enam vähem.

Jah, see on okei, sest ma saan aru, et nad ei saa midagi teha, et nende maal sõda hakkas ja ma vätan nad sõbralikult vastu.

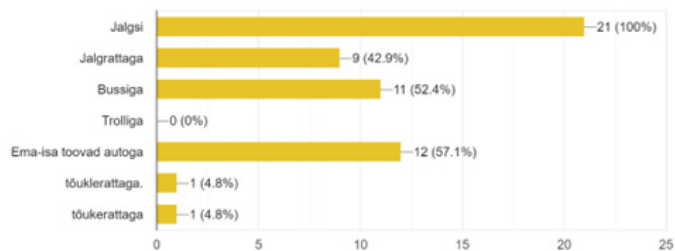
Jah.

Kas sulle meeldiks õppida koos ukraina lastega?

Kuidas tuled kooli?

21 responses

Millest tunded puudust koolis, õues või tänaval?

18 responses

- patuute ja kiike.
- Koolis võiks olla batuudid õues.
- Oma koerast
- oma sõpradest
- vanaema koerast Elvisest
- parkidest
- Koolis oleks rohkem vahetunde, õues oleks rohkem mänguväljakut ja tänaval oleks rohkem kommide ning jäätise poode.
- Võiks olla rohkem lapsi kellega mängida.
- Lastest võiks olla rohkem lapsi tänaval.

Mis on su hobid?

19 responses

- joonistamine, kunst ja värvimine.
- Ratsutamine.
- Ujumine
- meeldib rattaga sõida
- judo ja jalgpall
- Jah on küll see on trummi mängimine.
- Raamatute lugemine, jalka mängimine ja korvpalli mängimine.
- Mulle meeldib joonisdada, meisterdada, kokkade, istutada.
- Joonistamine meisterdamine mängimine.

Millised mänguväljakud sulle meeldivad või ei meeldi? Mis on seal huvitavat?

19 responses

- räägupark sest seal saab terni teha ja mängida.
- Mulle ei meeldi need mänguväljakud kus on vähe tegemist ja need meeldivad kus on palju tegemist.
- Mulle meeldib räägu park, sest seal on palju huvitavaid asju.
- lövi parkis ronida.
- meeldib Kullo ja Räägupark
- Mulle meeldib mängu väljak kus on seiklus rada seal
- Mulle meeldib seiklusradaga koos jäätise letiga mänguväljak. Seal on pikk seiklurada ja seal saab kaasa võtta jäätise letist magustoitu.
- Mulle meeldib Räägu mänguväljak Politsei park ma väga ei käi mänguväljakutel pigem harva.
- Räägu ja Politsei park.

Võid kirjeldada siin oma unistuste kohta mängimiseks või vabaaja veetmiseks:

18 responses

- Mul ei ole väga palju unistusi.
- ilus maja kus on suur aed ja kasvab palju lilli ja on jõgesid ja koski.
- mulle meeldiks olla heas suures aias kus ma saan oma koeraga ja teha trenni
- suur maja suurte akentega kus on suur aed ja voolavad läbi ojad.
- palju paljude okstega puid kus oleks lihtne ringi ronida.
- Kuigi ma tean, et see ei saa kunagi tõeks tahaksin ma tänavale ratsutamise platsi.
- Seal peaks olema varjualune ja söögikoht.
- kus on seiklus rajad jõutreeningu asjad pingid kiigud ja laud pinkidega

